

Nederlandse Taalunie

Nederlands zonder drempels

Meerjarenbeleidsplan 2008-2012

ntu

Nederlandse Taalunie

Nederlands zonder drempels

Meerjarenbeleidsplan 2008-2012

ru

© Nederlandse Taalunie, Den Haag, 2007

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

ISBN/EAN 978-90-70593-10-0

Vormgeving: Bailleul Ontwerpbureau, Gent

Druk: Drukkerij SintJoris, Merendree

Inhoud

1	Inleiding	5
2	Over de Nederlandse Taalunie	6
	2.1 De organisatie	6
	2.2 Algemene doelstellingen	7
	2.3 Werkterreinen en rollen	8
3	Algemene terugblik 2003-2007	9
4	Algemene vooruitblik: beleid en strategie voor de periode 2008-2012	11
	4.1 Functionele oriëntatie: taalgebruiker én taal	11
	4.2 Oriëntatie op doelgroepen en publiek: denken vanuit de taalgebruikers	11
	4.3 Oriëntatie op doel en effect: resultaten die aanslaan	12
	4.4 Oriëntatie op de omgeving: leren van anderen, anderen informeren	12
	4.5 Oriëntatie op Verdrag: bepalen of aanvullen van beleid	13
	4.6 Oriëntatie op het taalgebied: Nederland, Vlaanderen en Suriname	13
	4.7 Inhoudelijke oriëntatie	13
	4.8 Financiële oriëntatie	15
5	Taal	16
	5.1 Evaluatie beleidsperiode 2003-2007	16
	5.2 Beleid voor de periode 2008-2012	17
6	Literatuur en lezen	21
	6.1 Evaluatie beleidsperiode 2003-2007	21
	6.2 Beleid voor de periode 2008-2012	22
7	Onderwijs binnen het taalgebied	29
	7.1 Evaluatie beleidsperiode 2003-2007	29
	7.2 Beleid voor de periode 2008-2012	30
8	Onderwijs buiten het taalgebied	35
	8.1 Evaluatie beleidsperiode 2003-2007	35
	8.2 Beleid voor de periode 2008-2012	36

9 Europa	41
9.1 Evaluatie beleidsperiode 2003-2007	41
9.2 Beleid voor de periode 2008-2012	41
10 Externe communicatie	45
10.1 Definities	45
10.2 Evaluatie beleidsperiode 2003-2007	46
10.3 Beleid voor de periode 2008-2012	47
Samenvatting	52
Bijlage: Meerjarenbegroting 2008-2012	54

1 Inleiding

Zo weinig mogelijk drempels voor gebruikers van de Nederlandse taal: in een notendop is dat de missie van de Nederlandse Taalunie (hierna Taalunie). De Taalunie stelt zich tot taak ervoor te zorgen dat gebruikers van de Nederlandse taal zich zo goed mogelijk in het Nederlands kunnen uitdrukken en Nederlandstalige informatie zo goed mogelijk kunnen begrijpen. Daarvoor richt de Taalunie haar inspanningen op zowel de gebruikers van het Nederlands als de Nederlandse taal zelf.

In lijn met deze missie stelt de Taalunie elke vijf jaar een meerjarenbeleidsplan op. In dit beleidsplan blikken we kort terug op de afgelopen beleidsperiode (2003-2007) en geven we inzicht in de beleidsplannen van de Taalunie voor de komende beleidsperiode (2008-2012). Welke onderwerpen staan er op de agenda en welke doelen stelt de Taalunie zichzelf?

Voor de lezers die ons nog niet zo goed kennen, beginnen we dit beleidsplan met een korte introductie. Wat is de Taalunie voor een organisatie, wat zijn de algemene doelstellingen en hoe zit de organisatie in elkaar? Dit leest u in hoofdstuk 2. We vervolgen met een korte algemene terug- en vooruitblik (hoofdstuk 3 en 4). Daarna komen we aan bij de belangrijkste informatie van dit meerjarenbeleidsplan: de plannen voor de periode 2008-2012 per werkterrein waarop de Taalunie actief is. Die werkterreinen zijn achtereenvolgens: *taal, literatuur en lezen, onderwijs Nederlands binnen het taalgebied, onderwijs Nederlands buiten het taalgebied en het Nederlands in Europa* (hoofdstuk 5 tot en met 9). We sluiten dit beleidsplan af met een hoofdstuk over de externe communicatie. Dit onderwerp krijgt speciale aandacht omdat de Taalunie meer dan voorheen de wensen en behoeften van het publiek en van specifieke doelgroepen als uitgangspunt heeft. Hierna volgt een samenvatting. Het sluitstuk van het document vormt de meerjarenbegroting met toelichting.

2 Over de Nederlandse Taalunie

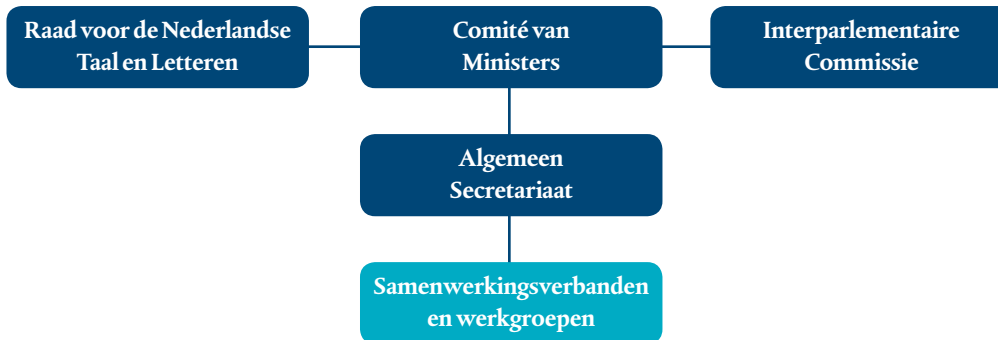
In dit hoofdstuk stellen we onszelf kort voor: hoe ziet onze organisatie eruit, wat zijn onze belangrijkste doelstellingen en op welke werkerterreinen is de Taalunie actief?

2.1 De organisatie

De Taalunie is een beleidsorganisatie waarin Nederland, Vlaanderen en Suriname samenwerken op het gebied van de Nederlandse taal, het onderwijs in en van het Nederlands en de Nederlandstalige letteren. De Taalunie wordt gefinancierd door de Nederlandse, Vlaamse en Surinaamse regering, naar rato van het aantal sprekers van het Nederlands.

De Taalunie bestaat uit vier organen: het *Comité van Ministers*, de *Interparlementaire Commissie*, de *Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren* en het *Algemeen Secretariaat*. Suriname wordt, als geassocieerd lid, betrokken bij de werking van alle organen. Het beleid van de Taalunie wordt vastgesteld door het *Comité van Ministers*: de Vlaamse en Nederlandse bewindslieden voor onderwijs en cultuur. Suriname participeert als waarnemer in het Comité. De *Interparlementaire Commissie*, samengesteld uit 22 Nederlandse en Vlaamse volksvertegenwoordigers, controleert dit beleid. In Suriname is hiervoor de onderwijscommissie van de Assemblee aangewezen. Het adviesorgaan van de Taalunie is de *Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren*, die bestaat uit twaalf leden en een aparte commissie van drie leden in Suriname. De beleidsvoorbereiding en uitvoering zijn in handen van het *Algemeen Secretariaat*.

Organisatiestructuur

Binnen het *Algemeen Secretariaat* in Den Haag werken ongeveer 25 medewerkers (22 fte), afkomstig uit Nederland en Vlaanderen. Daarnaast werken twee medewerkers in Heerlen in het Centrum Nederlands in de grensgebieden, twee medewerkers in Jakarta in het *Erasmus Taalcentrum* en één medewerker in Paramaribo.

Voor de werking van de Taalunie vormt de communicatie tussen het *Comité van Ministers*, de *Interparlementaire Commissie*, de *Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren* en het *Algemeen Secretariaat* een belangrijke motor. Tegelijkertijd vergt deze relatief zware overlegstructuur een forse tijdinvestering. De komende beleidsperiode zal daarom bezien worden waar bestaande structuren vereenvoudigd en verlicht kunnen worden. Doel daarvan is de slagvaardigheid van de organisatie te vergroten.

2.2 Algemene doelstellingen

De Taalunie is opgericht bij Verdrag tussen Nederland en Vlaanderen; Suriname is geassocieerd lid. De inspanningen die de Taalunie verricht, zijn per definitie inspanningen van Nederland en Vlaanderen samen. In veel gevallen is ook Suriname partner. De samenwerking tussen Nederland, Vlaanderen en Suriname moet dubbel werk voorkomen, zorgen voor een efficiënte inzet van tijd en geld en voor een sterkere presentatie van het Nederlands.

De taken van de Taalunie vinden hun basis in het Verdrag inzake de Nederlandse Taalunie. Artikel 2 van dit Verdrag vermeldt de hoofddoelstelling. De Taalunie heeft tot doel: 'de integratie van Nederland en de Nederlandstalige gemeenschap in België op het gebied van de Nederlandse taal en letteren in de ruimste zin. Tot dit gebied behoren: de taal en letteren als onderwerp van wetenschap, de letteren als vorm van kunst, de taal als communicatiemiddel van de wetenschappen, de taal als medium van de letteren, het onderwijs van de taal en van de letteren en, meer in het algemeen, de taal als instrument van maatschappelijk verkeer'.

In de artikelen 3 tot en met 5 volgt een specificatie van deze hoofddoelstelling. Vooral waar het gaat om de taal zelf is er sprake van vrij concrete taken. Op het gebied van spelling, terminologie, woordenboeken en grammatica ligt de beleidsbevoegdheid bij de Taalunie en niet bij de overheden apart. Dit geldt ook voor het beleid ten aanzien van de universitaire neerlandistiek buiten het taalgebied. Bij de beleidsterreinen *onderwijs binnen het taalgebied* en *letteren* wordt uitdrukkelijk een beperking genoemd in artikel 5: 'daar waar zij dit nodig achten, zullen de Hoge Verdragsluitende Partijen bovendien gezamenlijk ...' Op deze terreinen voert de Taalunie alleen beleid voor zover daarover een besluit is genomen door het *Comité van Ministers*. Het beleid is dan een aanvulling op het onderwijs- of cultuurbeleid van Nederland en Vlaanderen afzonderlijk.

Het Verdrag dateert uit 1980. Vandaag de dag zouden de regeringen in het bewuste artikel 2 waarschijnlijk niet het woord 'integratie' gebruikt hebben. Dat woord suggereert immers dat de partijen streven naar een taaleenwording. In het huidige beleid worden de verschillen in het Nederlands dat in Nederland, Vlaanderen of Suriname wordt gebruikt, als een gegeven beschouwd. De Taalunie probeert ze niet op te heffen of te ontkennen, maar zoekt juist naar wegen om ze te respecteren. Tegelijkertijd wil ze de krachten bundelen om de gebruiksmogelijkheden van de Nederlandse taal te onderhouden en te verbeteren, zodat die voor haar gebruikers een taal 'zonder drempels' is, blijft of wordt.

2.3 Werkterreinen en rollen

Wat zijn de werkterreinen en rollen van de Taalunie? Het Verdrag inzake de Taalunie vermeldt de volgende werkterreinen:

de Nederlandse taal zelf;

literatuur en lezen (letteren);

onderwijs van en in het Nederlands binnen het taalgebied;

onderwijs van het Nederlands buiten het taalgebied;

de plaats van het Nederlands in de Europese Unie.

De formuleringen in het Taalunieverdrag belemmeren de overheden niet om pragmatisch samen te werken. Op sommige terreinen is gekozen voor een geïntegreerde beleidsverantwoordelijkheid van Nederland en Vlaanderen. Een voorbeeld hiervan is de ondersteuning van het universitaire onderwijs Nederlands dat in het buitenland wordt gegeven.

Op de terreinen *onderwijs binnen het taalgebied* en *literatuur en lezen* voert de Taalunie alleen beleid voor zover de Nederlands-Vlaamse samenwerking inhoudelijke of economische waarde toevoegt aan het beleid dat beide overheden zelf voeren. De Taalunie vervult op deze laatste terreinen de rollen van onder andere begeleider, makelaar, intermediair en adviseur. Op andere terreinen zoals spelling en buitenlandse universitaire neerlandistiek is de Taalunie meer coördinator, regisseur en voortrekker.

3 Algemene terugblik 2003-2007

In dit hoofdstuk vatten we de belangrijkste resultaten per werkkerrein kort samen.

De doelen die het *Comité van Ministers* voor ogen had, zijn of worden grotendeels gerealiseerd. Het Comité baseert deze conclusie onder andere op verschillende documenten. De belangrijkste informatiebronnen zijn het meerjarenbeleidsplan, de vertaling hiervan in de jaarlijkse actieplannen en de verantwoording in de (financiële) jaarverslagen.

Zo is op het terrein van *taal* enorme vooruitgang geboekt met het optimaliseren van de digitale taalinfrastructuur via een programma voor taal- en spraaktechnologie, het zogenoemde *STEVIN-programma*. Ook is, conform de planning, in oktober 2005 een nieuwe editie van de *Woordenlijst Nederlandse Taal* verschenen.

Het beleid op het terrein van *literatuur en lezen* begint steeds meer vruchten af te werpen. De Taalunie droeg fundamenteen aan voor de beleidsontwikkeling in Nederland en Vlaanderen. Zo bracht zij de publicatie *De cultuur van het lezen* uit. Daarin zoekt de auteur antwoorden op vragen over de al dan niet vermeende functies van lezen en over de gevolgen van ontleding. Verder maakten de Nederlandse en Vlaamse *Stichting Lezen* samen met de Taalunie een zogenoemde *Boekenzoeker*: een website die jonge lezers helpt om een geschikt boek te vinden. Wat zeker niet onvermeld mag blijven is de verschijning van de eerste delen van de nieuwe literatuurgeschiedenis.

Op het terrein van *onderwijs binnen het taalgebied* vormden sociaal taalbeleid en ICT sleutelbegrippen. Deskundigen ontwikkelden op initiatief van de Taalunie gezamenlijke beleidskaders en vormden netwerken. Met de publicatie *Laaggeletterd in de lage landen* is een basis gelegd voor concrete activiteiten om geletterdheid in Nederland en Vlaanderen te bevorderen. En met de inventarisatie en digitale ontsluiting van al het onderzoek dat in het taalgebied is gedaan naar taalonderwijs en taalachterstanden, wordt duidelijk voorzien in een behoefte, gezien het aantal bezoeken aan de website. Daarnaast is er het project *Maatwerk*: een website die helpt leertrajecten op te zetten voor NT2 (Nederlands als tweede taal) en die helpt lessen in te vullen die zijn afgestemd op de behoeften van specifieke taalleerders.

Het *onderwijs Nederlands in het buitenland* bloeit. Mede dankzij de subsidies van de Taalunie voor het *universitair onderwijs Nederlands* is op diverse plaatsen nadrukkelijk sprake van verdieping van het vak. Er wordt veel gebruik gemaakt van het *Certificaat Nederlands als Vreemde Taal*. Jaarlijks bezoeken vele buitenlandse studenten en docenten Nederlands de cursussen die de Taalunie in Nederland en Vlaanderen aanbiedt. Ook het beleid op het gebied van het niet-universitaire onderwijs Nederlands in de Duits- en Franstalige grensgebieden krijgt steeds meer vorm.

De plaats van het *Nederlands in Europa* heeft in de periode 2003-2007 de nodige aandacht gekregen. De *Europese Federatie van Nationale Taalinstellingen (EFNIL)*, waarvan de Taalunie namens Nederland en

Vlaanderen lid is, werd in 2005 uitgebreid met nationale taalinstellingen uit de nieuwe lidstaten. De Taalunie ondervindt veel profijt van de contacten met deze instellingen, die zich net als zichzelf met taalbeleid en taalinfrastructuur bezighouden. *EFNIL* profileerde zich onder andere met congressen over pluricentrische talen en over het leren van vreemde talen. In een verklaring (*Brussels Declaration*) werd vooral het praktische nut benadrukt dat de samenwerking heeft voor de diversiteit van talen in Europa en de meertaligheid van de Europese Burger.

Een opvallende gebeurtenis van de afgelopen periode was de associatie van Suriname met de Taalunie. Een congres in januari 2005 vormde het startschot voor de feitelijke samenwerking.

4 Algemene vooruitblik: beleid en strategie voor de periode 2008-2012

Welke voornemens heeft de Taalunie op het gebied van beleid en strategie voor de periode 2008-2012? Deze vraag beantwoorden we in dit hoofdstuk vanuit verschillende invalshoeken: functionaliteit, doelgroepen en publiek, doel en effect, omgeving, het Taalunieverdrag, het taalgebied, inhoud en financiën.

4.1 Functionele oriëntatie: taalgebruiker én taal

In de periode 2008-2012 blijft het motto van de afgelopen jaren, 'de taalgebruiker centraal', gehandhaafd. Daarnaast zal de Taalunie werken aan de positie van het Nederlands zelf, waar dat in het belang van de gebruikers is. Het gaat er dan vooral om:

- het Nederlands te behouden en te versterken als taal die gebruikt kan worden in alle domeinen en in alle sociale situaties;
- de waardering te verhogen voor het gegeven dat taal een sociale en culturele identiteit verschaft en in die zin de waardering te verhogen voor het Nederlands als bindend element tussen en binnen de Nederlandse, Vlaamse en Surinaamse gemeenschap;
- de erkenning te stimuleren van de Nederlandse taal als verzameling van geografische, sociale, culturele en etnische variëteiten.

4.2 Oriëntatie op doelgroepen en publiek: denken vanuit de taalgebruikers

Tot dusverre vormden de werkerreinen *taal*, *letteren* en *onderwijs* de invalshoeken van waaruit de Taalunie haar beleid ontwikkelt. In de nieuwe meerjarenbeleidsperiode kantelt het perspectief van die werkerreinen naar het gebruik en de gebruikers van het Nederlands. Daarbij is de vraag: wat kan de Taalunie voor bepaalde groepen *taalgebruikers* doen? Dit betekent dat de Taalunie zal kiezen voor thema's waarin die groepen taalgebruikers centraal staan, zoals *overheid & taal*, *onderwijs & taal* en *maatschappij & taal*. Wensen, behoeften, vragen, maar ook actieve betrokkenheid van bepaalde doelgroepen zullen steeds meer het vertrekpunt vormen van het 'denken en werken' binnen de Taalunie. Op termijn valt zelfs een indeling van het beleidsterrein te overwegen in termen van eigenschappen van taalgebruikers. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de lerende taalgebruiker, de lezende taalgebruiker, de professionele taalgebruiker, de meertalige taalgebruiker, de Europese taalgebruiker, de taalgebruiker met communicatieve beperkingen en de digitale taalgebruiker.

Tot nu toe werd de stem van de gebruikers vooral vertolkt in commissies, platforms en werkgroepen van de Taalunie. In de toekomst zullen de gebruikers zelf systematisch de gelegenheid krijgen om hun stem te laten horen. Bijvoorbeeld door hun wensen te uiten en hun mening te geven over de diensten en producten van de Taalunie. Ook zal de Taalunie haar doelgroepen er van meet af aan bij betrekken als zij nieuwe producten en diensten ontwikkelt. De Taalunie gaat in de periode 2008-2012 een helder en goed gestructureerd communicatiebeleid opzetten. Dit beleid richt zich behalve op een algemeen

publiek ook specifiek op de diverse doelgroepen in alle fasen van de beleidsvoering: van beleid ontwikkelen tot en met het implementeren ervan.

4.3 Oriëntatie op doel en effect: resultaten die aanslaan

De Taalunie wil in de periode 2008-2012 ook werken vanuit een resultaatgericht uitgangspunt. Digitale taalbestanden, rapporten waarin gezamenlijke inzichten zijn vastgelegd en de organisatie van congressen zijn op zichzelf het nastreven waard. Maar een product of een dienst is pas geslaagd als die ook gebruikt wordt. Neem bijvoorbeeld een gedrukt referentiekader waarin Nederlandse, Vlaamse en Surinaamse deskundigen de competenties beschrijven waarover leraren moeten beschikken. Een dergelijk document sorteert pas effect als de doelgroepen het (er)kennen en het vertalen in opleidingsmodules, methoden, nascholingscursussen enzovoort. De Taalunie gaat een actieve rol vervullen om ervoor te zorgen dat het product of de dienst ook werkelijk tot gebruik of verandering leidt. In het aangehaalde voorbeeld van de beschrijving van competenties van leraren, kan de Taalunie bijvoorbeeld demonstratiefilmpjes laten maken of een blauwdruk voor een nascholingsmodule voor leraren.

4.4 Oriëntatie op de omgeving: leren van anderen, anderen informeren

De Taalunie is een unieke organisatie. In geen ander taalgebied voeren overheden op een vergelijkbare manier samen een taalbeleid. Dat neemt niet weg dat de Taalunie veel van anderen kan leren. In Europees verband kan de Taalunie zich spiegelen aan andere taalbeleidsorganisaties zoals de leden van de *Europese Federatie van Nationale Taalinstellingen (EFNIL)*. En ook binnen het Nederlandse taalgebied valt er het nodige te leren. Door systematisch referentiegegevens te verzamelen en te analyseren kan de Taalunie zichzelf bijvoorbeeld vergelijken met andere beleidsorganisaties en uitvoeringsorganisaties. Tegelijkertijd kan ze zo haar betekenis voor partijen binnen en buiten het taalgebied (verder) vergroten.

De omgeving kan op haar beurt voordeel hebben van het contact met de Taalunie. De Taalunie beschikt over een enorme hoeveelheid expertise en informatie. Ze kan als overheidsorganisatie niet in de meningsvorming vooroplopen, maar wel als leverancier van informatie bijdragen aan debatten over actuele maatschappelijke facetten van de Nederlandse taal.

Om die rol als leverancier van informatie met succes te kunnen vervullen, moet de Taalunie wel meer zichtbaar worden en een beter imago krijgen, ook bij een breder publiek. Veel werk van de Taalunie vindt plaats achter de schermen en komt tot uitdrukking in succes van anderen. Wat de Taalunie doet, is niet algemeen bekend. Veel mensen associëren de Taalunie alleen met spelling en hebben daar een negatieve indruk van. Dat beeld moet de komende tijd worden bijgesteld. Er zal daarom in de komende beleidsperiode veel worden geïnvesteerd in externe communicatie (zie hoofdstuk 10).

4.5 Oriëntatie op Verdrag: bepalen of aanvullen van beleid

Het Taalunieverdrag schrijft de Taalunie op verschillende terreinen verschillende rollen voor. De Taalunie heeft een *bepalende* rol als het gaat om de spelling van de Nederlandse taal. Ook bepaalt zij het gezamenlijke beleid van Nederland en Vlaanderen om het universitaire onderwijs Nederlands in het buitenland te bevorderen. De rol van de Taalunie laat zich hier omschrijven met aanduidingen als

coördinator, voortrekker en regisseur. Als het gaat om onderwijs *in* en *van* het Nederlands in het taalgebied, of om het beleidsterrein *literatuur en lezen*, heeft de Taalunie een *aanvullende* rol. De eerste verantwoordelijkheid op deze terreinen ligt bij de afzonderlijke bewindslieden in Nederland, Vlaanderen en Suriname. Typeringen van de rollen die zij op deze gebieden vervult, zijn facilitator, makelaar, intermediair, verspreider van informatie en adviseur. De Taalunie zal deze rollen ten opzichte van de doelgroepen meer profileren en verduidelijken.

4.6 Oriëntatie op het taalgebied: Nederland, Vlaanderen en Suriname

Het is niet altijd voor iedereen vanzelfsprekend dat het werk van de Taalunie per definitie én Nederland én Vlaanderen betreft, en waar mogelijk en gewenst ook Suriname. Die toevoeging ‘waar mogelijk en gewenst’ is nodig, omdat Suriname geen verdragspartij is, maar geassocieerd lid. Bij alle activiteiten in de periode 2008-2012 zal de Taalunie steeds in overleg met Surinaamse betrokkenen nagaan of deze ook van toepassing zijn op Suriname.

Het Nederlandse taalgebied omvat ook de Nederlandse Antillen en Aruba. In oktober 2006 uitten de Nederlandse Antillen hun wens om nauwer samen te werken. De mogelijkheden om aan de vragen en behoeften van de Nederlandse Antillen en Aruba tegemoet te komen, worden onderzocht. In principe zal dit in de periode 2008-2012 uitmonden in concrete deelname.

4.7 Inhoudelijke oriëntatie

Naast de hierboven beschreven oriëntaties op functionaliteit, doelgroepen en publiek, doel en effect, omgeving en taalgebied, is voor de periode 2008-2012 een oriëntatie op inhoud essentieel. Enkele speerpunten in de komende tijd zijn: infrastructuur, onderzoek naar gezamenlijke behoeften van Nederland, Vlaanderen en Suriname, evaluatie, effectmeting en monitoring van beleid, de meertalige burger en dwarsverbanden tussen de verschillende werkterreinen van de Taalunie.

Infrastructuur

Met infrastructuur bedoelen we onder andere het ontwikkelen, ontsluiten en onderhouden van data- en kennisbestanden op de volgende terreinen:

- taal- en spraaktechnologie;
- referentiegegevens over de positie van talen (in Europa de *European Language Monitor*);
- taalonderwijsonderzoek in het taalgebied;
- taalonderwijspraktijken;
- gedigitaliseerde literaire tekstbestanden en secundaire literatuur en informatie over literatuur;
- onderzoek van de neerlandistiek in binnen- en buitenland.

Met infrastructuur duiden we bijvoorbeeld ook op voorzieningen voor taalgebruikers met communicatieve beperkingen, auditieve of visuele handicaps, laaggeletterdheid, beperkte vaardigheden om met machines te communiceren of beperkte taalvaardigheid Nederlands.

Gemeenschappelijke behoeften onderzoeken

Er is heel wat onderzoek verricht op het terrein van onderwijs Nederlands en leesbevordering. Naarmate de Taalunie deze terreinen beter in kaart brengt, wordt duidelijk dat hierover nog veel onbekend is. De vragen waar het onderwijs- en cultuurbeleid voor komt te staan, zijn in Nederland, Vlaanderen en ook Suriname vaak dezelfde. De Taalunie kan de gemeenschappelijke behoeften opsporen en inventariseren om vervolgens gezamenlijke acties in gang te zetten. Bijvoorbeeld: als alle drie de deelgebieden te kampen hebben met een relatief hoge uitstroom van laaggeletterden uit het beroeps- onderwijs, kunnen zij beter de krachten bundelen dan ieder afzonderlijk investeren in oplossingen.

Beleid evalueren, effecten meten, monitoren

Op verschillende werkterreinen en op verschillende niveaus is er behoefte aan evaluatie, effectmeting en monitoring van beleid. Zo monitoren scholen in alle delen van het taalgebied de taalvaardigheidsontwikkeling op sleutelmomenten in het onderwijs. Het ligt voor de hand dat de Taalunie de inzichten op dit vlak verzamelt en daarmee bijdraagt aan nieuwe inzichten.

Een ander voorbeeld van evaluatie, effectmeting en monitoring: in Nederland en Vlaanderen wordt veel gedaan om lezen te bevorderen. De resultaten hiervan zijn echter moeilijk in kaart te brengen. Als betrokkenen bij de leesbevordering, de Stichtingen Lezen en andere beleidsmakers hun krachten bundelen, kan dat helpen om instrumenten te ontwikkelen die het effect van het beleid kunnen meten.

De meertalige burger

De Taalunie moet zich er rekenschap van geven dat het huidige Europese beleid erop gericht is dat burgers meer talen beheersen. In België en Suriname is meertaligheid al van oudsher een gegeven. Surinamers gebruiken dagelijks meerdere talen. Voor de Taalunie betekent dit meertalige taalbeheersingsdoel dat zij zich moet oriënteren op een ander perspectief. Hierbij staat de ondersteuning en bevordering van het gebruik van het Nederlands niet op zichzelf, maar in dienst van de noodzakelijke taalbagage van burgers – ongeacht de vraag of het Nederlands voor de burger in kwestie de moedertaal, de tweede taal of een vreemde taal is.

Als we kijken naar de relatie tussen de Taalunie en Europa, dan gaat het de Taalunie vooral om de praktische samenwerking waarbij het belang van de burger vooropstaat. Het lidmaatschap van de *Europese Federatie van Nationale Taalinstellingen (EFNIL)* biedt de Taalunie mogelijkheden om samen te werken met taalbeleidsorganisaties in andere landen. Dat kan bijvoorbeeld bij het ontwikkelen van vertaalwoordenboeken of de aanleg van informatieve databestanden over de positie van de talen in Europa. Tot slot noemen we in verband met meertaligheid het gebruik van het Nederlands in de instellingen van de Europese Unie en in Europese regelingen die van invloed zijn op het taalgebruik. De vraagstukken hierover behoren tot de verantwoordelijkheid van de afzonderlijke lidstaten. Samen met de betreffende overheidsdiensten zal de Taalunie in de periode 2008-2012 nagaan waar gezamenlijk optreden van de verdragspartijen gewenst is.

Dwarsverbanden tussen werkterreinen van de Taalunie

De werkterreinen van de Taalunie zijn *taal, onderwijs binnen en buiten het taalgebied, literatuur en lezen en*

Europa. Nu op elk van deze terreinen een stevig beleid is opgebouwd, verkent de Taalunie de mogelijkheden om grenzen tussen die terreinen te slechten. Te denken valt aan:

- *neerlandistiek extra muros* en *literatuur en lezen*: presentatie van Nederlandstalige literatuur in het buitenland en literair vertalen van Nederlandstalige literatuur;
- *literatuur en lezen* en *onderwijs*: literatuuronderwijs, functies van lezen in het onderwijs, laaggeletterdheid;
- *neerlandistiek extra muros* en *neerlandistiek intra muros*: samenwerking op het terrein van onderzoek.

4.8 Financiële oriëntatie

In grote lijnen blijft de begroting van de Taalunie gelijk aan die van het vorige meerjarenbeleidsplan (2003-2007). Op twee punten breidt het *Comité van Ministers* de begroting (tijdelijk) uit.

Ten eerste willen de verdragsluitende partijen extra inspanningen leveren voor bepaalde projecten op het werkterrein *onderwijs*. Hiervoor komen in aanmerking:

- een systematische en longitudinale beschrijving van de onderwijspraktijk van het Nederlands in Nederland, Vlaanderen en Suriname;
- onderzoek naar spelling in het onderwijs;
- projecten om het onderwijs in en van het Nederlands in het beroepsonderwijs te bevorderen.

Hiermee komt het Comité tegemoet aan vragen uit het veld, het advies van de *Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren* en vragen van de *Interparlementaire Commissie*.

Ten tweede willen de verdragsluitende partijen het budget verhogen voor de uitbreiding van de *Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (dbnl)*. De *dbnl* heeft zich inmiddels ontwikkeld tot een veelgeraadpleegde bron van informatie. De hoge kwaliteit van dit product is een reden om een versnelde ontwikkeling mogelijk te maken.

5 Taal

Het taalbeleid van de Taalunie bestaat uit activiteiten op het gebied van taal- en spraaktechnologie (TST), spelling, spraakkunst, terminologie, taaladvies en taalzorg. In dit hoofdstuk bespreken we de beleidsplannen voor deze afzonderlijke terreinen en de dwarsverbanden daartussen. Allereerst gaan we in paragraaf 5.1 in op de belangrijkste conclusies uit de evaluatie van de vorige beleidsperiode. In paragraaf 5.2 bespreken we vervolgens de doelstellingen en de thema's voor de komende vijf jaar.

5.1 Evaluatie beleidsperiode 2003-2007

De evaluatie van het vorige meerjarenbeleidsplan leidt tot de volgende conclusies:

Meer maatschappelijke discussie

Een deel van het publiek verwacht dat de Taalunie zichtbaar deelneemt aan maatschappelijke discussies over aan taal gerelateerde onderwerpen, zoals de vermeende verloedering van het Nederlands of de rol van het Nederlands bij inburgering. Volgens dit publiek zou het *Algemeen Secretariaat* deze functie op zich moeten nemen. Het *Algemeen Secretariaat* is echter formeel een beleidsuitvoerend orgaan van een intergouvernementele organisatie. Vanwege deze positie moet het Secretariaat zich behoedzaam opstellen in vaak ideologische discussies. Toch kan het er wel een actieve rol in spelen door informatie en overwegingen aan te dragen en door debatten te organiseren waar anderen van gedachten kunnen wisselen. De *Interparlementaire Commissie (IPC)* en de *Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren (Raad)* zullen in de toekomst samen met het *Algemeen Secretariaat* ook debatten organiseren. Vanuit hun specifieke rol binnen de Taalunie en hun deskundigheid kunnen de leden van de *IPC* en de *Raad* zich in de discussie meer profileren dan het *Algemeen Secretariaat*.

Een belangrijk doel van de Taalunie is om taal en taalbeleid in een realistisch maatschappelijk perspectief te plaatsen en aan te geven waar de grenzen van de 'maakbaarheid' van de taal liggen. Op die manier kan de Taalunie antwoorden geven op de (te) hoge verwachtingen bij het publiek over zaken als de strijd tegen het Engels of het taalgebruik van jongeren. Een tweede doel is het vergroten van de aandacht voor taal, niet alleen als instrument voor communicatie, maar ook als element van cultuur en persoonlijke identiteit.

Leerpunten actualisering spelling

Ondanks de zorgvuldige voorbereiding van de *Woordenlijst Nederlandse Taal 2005*, blijkt de Taalunie sommige gevoeligheden te hebben onderschat. Voor de volgende tienjarige periode van de actualisering van de spelling (2005-2015) neemt de Taalunie de volgende leerpunten in acht:

- Meer structurele betrokkenheid van en communicatie met beoogde doelgroepen, zoals leerkrachten, uitgevers, media en tekstschrijvers.
- Nog grotere terughoudendheid bij verzoeken om verandering.
- Betere communicatie over de manier waarop taalgebruikers volgens de Taalunie met het instrument 'officiële spelling' moeten omgaan.

5.2 Beleid voor de periode 2008-2012

In deze paragraaf beschrijven we het beleidsplan voor het werkterrein *taal* in de periode 2008-2012. In paragraaf 5.2.1 komen de belangrijkste doelstellingen en thema's aan bod. Paragraaf 5.2.2 beschrijft de dwarsverbanden tussen het beleidsterrein *taal* en de andere beleidsterreinen van de Taalunie.

5.2.1 Doelstellingen

Voor de periode 2008-2012 heeft de Taalunie een aantal doelstellingen vastgesteld voor het werkterrein *taal*. De belangrijkste doelstellingen zijn:

- Er komt nog meer nadruk op het motto 'de taalgebruiker centraal' en vanuit dat perspectief op de positie van de taal en op de taal zelf.
- Projecten en activiteiten worden opgezet vanuit het perspectief van de taalgebruiker met praktische gebruiksdoeleinden.
- Er komt meer samenhang tussen de verschillende onderdelen van het taalbeleid. Daartoe komt er een Taalbronnencentrum.
- Er komt meer aandacht voor voorzieningen voor beleidsthema's rondom specifieke doelgroepen, vooral op het gebied van taal- en spraaktechnologie.

Hieronder werken we deze doelstellingen uit.

Taalgebruiker en taal

De afgelopen jaren is er veel beleid gevoerd dat gericht was op de taalgebruiker. Dit instrumentele beleid bleek ook ten goede te komen aan de status van het Nederlands. Zo zette de Taalunie zich in voor taal- en spraaktechnologie. Het doel daarvan was de gebruikers van het Nederlands in de digitale wereld te ondersteunen. Een van de effecten bleek een aanmerkelijke versterking van de positie van het Nederlands te zijn. Zo vervullen enkele activiteiten op dit gebied inmiddels internationaal een voorbeeldfunctie. Hierbij denken we aan het *Corpus Gesproken Nederlands*, het *STEVIN-programma* (zie hierna) en de *Centrale voor Taal- en Spraaktechnologie (TST-Centrale)* waar digitale taalkundige bronnen bijeengebracht zijn. Deze *TST-Centrale* staat met informatie en advies ten dienste van kennisinstellingen, het bedrijfsleven, wetenschappers en andere geïnteresseerden.

In de periode 2008-2012 legt de Taalunie nog meer nadruk op het motto 'de taalgebruiker centraal'. Dit krijgt vorm in nieuwe accenten als:

- aandacht voor het Nederlands als 'complete' taal die zich laat gebruiken in alle domeinen en alle sociale situaties;
- aandacht voor het Nederlands als verzameling van sociale en regionale variëteiten;
- activiteiten die gericht zijn op het verzamelen en ontsluiten van descriptieve gegevens van variëteiten/varianten van het Nederlands als onderdeel van corpusbeleid. Hieronder valt bijvoorbeeld het verzamelen van gegevens over het Surinaams-Nederlands;
- communicatie over de gelijkwaardigheid van variëteiten en over normen op dit gebied, met als doel discriminatie van sprekers van variëteiten tegen te gaan.

Taalgebruikers met praktische gebruiksdoeleinden

De afgelopen tijd zijn er veel initiatieven genomen op subterreinen als taal- en spraaktechnologie (TST), spraakkunst, terminologie, taaladvies en taalzorg. De afzonderlijke aanpak van deze subterreinen strookt niet meer met de werkelijkheid. Veel voorzieningen voor TST blijken namelijk ook toepasbaar voor andere subterreinen. Met andere woorden: de verschillende subterreinen zijn met elkaar verweven geraakt. In een aanpak die uitgaat van de behoeften van doelgroepen, blijft de huidige indeling in de genoemde subterreinen functioneel. Wel wordt er steeds meer gekeken naar thema's die binnen het werkterrein *taal* worden uitgewerkt en waarbinnen ook dwarsverbanden met andere werkterreinen worden gelegd. Hieronder enkele voorbeelden:

Taal en overheid: hierbij wordt gedacht aan de inzet van taal- en spraaktechnologie bij *e-governance*; het ontwikkelen van een databank overheidsterminologie; het inzetten van instrumenten voor automatisch vertalen bij overheidsinstellingen; en het opzetten van een taaladviesservice voor ambtenaren om de contacten tussen overheid en burgers te verbeteren.

Taal en onderwijs: de Taalunie wil beter inspelen op de specifieke behoeften van het onderwijs op het gebied van taal en spelling. Voorbeelden hiervan zijn de diensten die de Taalunie heeft aangeboden na de publicatie van de nieuwe editie van de *Woordenlijst Nederlandse Taal*. Zo heeft de Taalunie aan educatieve uitgeverij voorzieningen aangeboden om hun methodes aan te passen. Verder zijn er instructieve bijeenkomsten belegd voor onder andere leerkrachten en inspecteurs. Gedacht wordt ook aan het actualiseren van het moederbestand van de *Algemene Nederlandse Spraakkunst*. Hieraan kunnen educatieve doelen worden gekoppeld. Dit geldt ook voor de internetvoorziening *Taaladvies.net* (zie hierna) die door veel leerkrachten gebruikt wordt voor informatie over correct of incorrect gebruik van het Nederlands en voor vragen over doeltreffendheid van teksten of stilistische kwesties. Ook zal worden nagegaan hoe taal- en spraaktechnologie kunnen worden ingezet bijvoorbeeld voor de ondersteuning van het leesonderwijs, voor specifieke toepassingen voor dyslectische leerlingen of voor programma's voor spreekvaardigheidstraining in het NT2-onderwijs.

Activiteiten gericht op *taal en maatschappij* zijn bijvoorbeeld:

- ontwikkelen van woordenboeken voor *burgers in een meertalig Europa*;
- ontwikkelen van digitale taalapplicaties voor *mensen met communicatieve beperkingen*;
- ontwikkelen van beleid om het *midden- en kleinbedrijf* te stimuleren Nederlandstalige digitale applicaties te vervaardigen en te gebruiken.

Samenhang tussen de onderdelen van het taalbeleid: Taalbronnencentrum

In de voorbije beleidsperiode heeft de Taalunie een *TST-Centrale* opgezet om alle digitale taalbestanden die voor het Nederlands met overheidsgeld zijn ontwikkeld te beheren, te onderhouden en beschikbaar te stellen. Deze bundeling van voorzieningen op één plek is een succes. De voorzieningen blijken niet alleen nuttig voor taal- en spraaktechnologie, de corpora en databestanden in de centrale zijn ook heel nuttig voor traditioneel taalkundig onderzoek en voor de status en het prestige van de Nederlandse taal. TST is weer geholpen met bijvoorbeeld hulpmiddelen voor

de extractie van terminologie, met terminologische collecties, met het beheersbestand dat aan de basis staat van de *Woordenlijst Nederlandse Taal* en met de *Taaladviesdatabank*. In de komende beleidsperiode zullen informatievoorziening, advisering, beheer, onderhoud en beschikbaarstelling van taalbronnen worden geconcentreerd in een Taalbronnencentrum. Daarin moeten de resultaten van alle deeldomeinen van het taalbeleid, dus van TST, terminologie, spelling en taalzorg samengebracht worden. Belangrijke leveranciers voor het Taalbronnencentrum zijn ook STEVIN en *Taaladvies.net*. STEVIN staat voor *Spraak- en Taaltechnologische Essentiële Voorzieningen In het Nederlands*. Het is een grootschalig onderzoeks- en stimuleringsprogramma voor de Nederlandstalige taal- en spraaktechnologie dat wordt gefinancierd door de Vlaamse en Nederlandse overheid. De bedoeling is de innovatiecapaciteit te vergroten en de positie van het Nederlands in de moderne informatie- en communicatiewereld te versterken. Het programma is gestart in 2004 en loopt tot 2009. De Taalunie werkt de plannen voor het opzetten van het Taalbronnencentrum uit in samenspraak met het veld. Het centrum wordt een bundeling van bestaande structuren en activiteiten: de *TST-Centrale*, spellingbeheer, procedures voor het spellingkeurmerk en het *Steunpunt Nederlandstalige Terminologie*. Belangrijk is dat bestaande en toekomstige resultaten laagdrempelig beschikbaar zijn voor alle geïnteresseerden.

Op www.taaladvies.net geeft de Taalunie taaladvies via internet. Deze voorziening staat kosteloos open voor alle burgers en voorziet duidelijk in een behoefte. In de komende beleidsperiode wordt deze service waar nodig versterkt en uitgebreid. Daarnaast gaat de Taalunie samen met Surinaamse experts onderzoeken hoe zij de voorziening ook voor burgers in Suriname geschikt kan maken.

Slechten van drempels voor de taalgebruiker

Het beleid in de komende vijf jaar is gericht op het slechten van drempels. Het doel van dit beleid is dat het Nederlands in al zijn toepassingen voor iedereen bruikbaar blijft of kan worden. Drempels kunnen verschillende oorzaken hebben. Ze kunnen ontstaan doordat mensen verschillende variëteiten van de moedertaal of andere moedertalen gebruiken. Ook hebben sommige mensen te maken met communicatieve beperkingen, bijvoorbeeld doordat zij visueel of auditief gehandicapt zijn. Verder hebben mensen soms moeite met technologische ontwikkelingen. Ook het gebruik van onduidelijke taal kan een drempel zijn, bijvoorbeeld in de communicatie van de overheid met de burger.

Om de drempels te kunnen slechten stemt de Taalunie haar beleid af op steeds specifiekere doelgroepen en doelen. Dit gebeurt onder andere op de volgende gebieden:

- taalvariatie: aandacht voor alle sprekers van het Nederlands in Nederland, Vlaanderen en Suriname;
- taal- en spraaktechnologie: ontwikkeling van de nodige basistaalvoorzieningen, bijvoorbeeld digitale gegevensbanken en software. Ook zullen voorzieningen worden verbeterd en nieuwe voorzieningen worden ontwikkeld voor specifieke doelgroepen en doelen. Hieronder vallen bijvoorbeeld voorzieningen voor mensen met communicatieve beperkingen, voor het onderwijs in en van het Nederlands, of voor de contacten tussen overheid en burgers (*e-governance*);
- publicatie van woordenboeken voor burgers in een meertalig Europa die het Nederlands gebruiken of leren;

- opzet van een Taalbronnencentrum voor het Nederlands, met daarin databanken met gesproken Nederlands, geschreven tekstbestanden, lexicons, grammatica, tekstcorpora en terminologische gegevens. Daarbij is er veel aandacht voor *open source* en open standaarden, zodat gegevensuitwisselingen binnen ICT-systemen mogelijk zijn.

5.2.2 Dwarsverbanden met andere beleidsterreinen van de Taalunie

Bij de vermelding van de doelgroepen die de Taalunie wil gaan bedienen zoals in *taal en overheid* en *taal en onderwijs* is in feite al gewezen op de dwarsverbanden tussen het beleidsterrein *taal* en de andere beleidsterreinen van de Taalunie. Andere voorbeelden hiervan zijn:

Neerlandistiek extra muros

Onder *neerlandistiek extra muros* verstaan we het onderwijs van het Nederlands buiten het taalgebied. Voor dit onderwijs zijn specifieke woordenlijsten, grammatica's en woordenboeken relevant.

Literatuur en lezen

Inspanningen en resultaten op het gebied van digitaliseren zijn ook nuttig voor het beleidsterrein *literatuur en lezen*. Zo komen er steeds meer boeken digitaal beschikbaar. Door taal- en spraaktechnologie kunnen zij hoorbaar gemaakt worden voor bijvoorbeeld slechtzienden. Andersom kan een corpus geschreven literaire teksten interessant zijn voor taalkundigen. Voor het uitwisselen van gegevens zullen waar mogelijk internationale standaarden gebruikt worden.

6 Literatuur en lezen

Het beleid van de Taalunie op het terrein van literatuur en lezen is aanvullend op het nationale letterenbeleid van Nederland en Vlaanderen. Bij alles wat de Taalunie op dit terrein aanpakt, moet er sprake zijn van een meerwaarde van samenwerking tussen Nederland en Vlaanderen en waar dat zinvol is, ook met Suriname. De Taalunie fungeert in dit veld vooral als makelaar van kennis, informatie en inzichten. In een aantal gevallen neemt ze zelf, al dan niet samen met andere organisaties, het initiatief voor projecten en onderneemt ze acties om te zorgen dat kennis en inzichten hun weg naar de praktijk vinden.

Het letterenbeleid is in eerste instantie gericht op professionals zoals schrijvers, vertalers, uitgever, organisatoren van manifestaties, recensenten, redacteuren van literaire sites en bibliothecarissen. Via deze professionals wil de Taalunie ertoe bijdragen dat een breder lezerspubliek vertrouwd raakt met het gegeven van 'één taal, drie landen'. Dat betekent overigens niet dat de leescultuur van de drie landen zou moeten versmelten tot één leescultuur. Veel meer gaat het er om dat lezers en professionals zich bewust worden van de samenstelling van het Nederlandse taalgebied en van de talige en culturele overeenkomsten en variatie daarbinnen. De Taalunie wil de drempels voor onderlinge contacten tussen die landen zo veel mogelijk slechten en een open en inspirerende uitwisseling van kennis en inzichten bevorderen.

In dit hoofdstuk beschrijven wij de plannen op het gebied van literatuur en lezen voor de komende beleidsperiode. Daarbij gaan we in op de belangrijkste kerntaken van dit beleidsterrein: ontmoeting en uitwisseling, kennis en informatie en literair vertalen en buitenlandbeleid. Eerst kijken we in paragraaf 6.1 terug op de afgelopen periode, daarna bespreken we het beleid voor de komende vijf jaar.

6.1 Evaluatie beleidsperiode 2003-2007

In de afgelopen periode liep het beleid op het terrein van literatuur en lezen langs drie lijnen.

- *Inhoudelijke onderbouwing van het beleid voor literatuur en lezen*
De Taalunie stimuleert het debat over de legitimering van het beleid voor literatuur en lezen. In het rapport *De cultuur van het lezen* is in kaart gebracht welke functies lezen vervult, hoe die functies tot stand komen en wat de gevolgen zijn van ontlezing.
- *Ontwikkeling van informatie- en mediabeleid*
De Taalunie stimuleert de beschikbaarheid van literatuur en secundaire informatie via het internet en zorgt ervoor dat de grote hoeveelheid informatie over lezen en literatuur beter gebundeld en ontsloten kan worden.
- *Stimulering van de Nederlands-Vlaamse interactie*
In Nederland, Vlaanderen en Suriname is men zich er niet altijd van bewust dat we onze taal delen met andere landen of gebieden. Daarom stimuleert de Taalunie dat mensen uit de verschillende delen van het taalgebied met elkaar in contact komen om te communiceren over verschillende aspecten van literatuur en/of lezen.

Successen

In de afgelopen periode is een aantal successen geboekt. De uitkomsten van de studie *De cultuur van het lezen* zijn besproken tijdens conferenties, expertmeetings en bijeenkomsten. De verschillende functies van het lezen vormden ook het thema van *Taalpeil 2006*. Het rapport van de studie is onder zo'n 2000 mensen verspreid. De belangstelling was vooral groot in de onderwijswereld. De aandacht wordt nu gericht op de vertaling van de resultaten naar het onderwijs en naar het leesbevorderingsbeleid. Vooral bij de activiteiten voor het brede publiek vallen het grote bereik en de brede uitstraling op. De *Digitale Bibliotheek (dbnl)* trekt jaarlijks bijna 2 miljoen unieke bezoekers. De *Boekenzoeker* sprak ook in korte tijd een breed publiek aan. Van de eerste delen van de literatuurgeschiedenis werden binnen een jaar samen bijna 20.000 exemplaren verkocht. De *Gedichtendag* is in enkele jaren uitgegroeid tot een breed gedragen evenement dat tot in de kleinste uithoeken van het taalgebied aandacht voor poëzie genereert. De *Taalunie Toneelschrijfprijs*, de *Prijs der Nederlandse Letteren* en de jongerenprijs de *Inktaap* hebben een vaste plaats verworven in het literaire landschap.

Samenwerking met organisaties

Deze resultaten konden worden behaald dankzij de inzet van vele partners. Om alle ambities te kunnen waarmaken heeft de Taalunie veel geïnvesteerd in overleg met de organisaties die het beleid op het gebied van lezen en literatuur uitvoeren, zoals de beide *Fondsen voor de Letteren*, het *Literair Productie- en Vertalingenfonds* en de *Stichtingen Lezen*. De samenwerking met de Taalunie is niet verplicht, maar berust op een wederzijdse wens om samen te werken. Omdat deze organisaties doorgaans een nationale opdracht hebben, ervaren ze samenwerking soms als extra belasting. De meerwaarde van een gezamenlijke Nederlands-Vlaamse inzet moet dan ook overtuigend aangetoond kunnen worden.

Oriëntatie op doelgroepen

Het letterenbeleid van de Taalunie oriënteert zich steeds meer op de wensen en behoeften van doelgroepen en minder op doelstellingen als zodanig. De doelgroepen zijn tot dusverre professionals zoals schrijvers, vertalers, uitgever, organisatoren van manifestaties, recensenten, redacteuren van literaire sites en bibliothecarissen. Via hen wordt ook het bredere publiek bereikt. Hoewel het hoge publieksbereik als zodanig verheugend is, moet worden vastgesteld dat er soms nog te weinig zicht is op de manier waarop de verschillende taalgebruikersgroepen bijvoorbeeld een site als de *dbnl* gebruiken. Daardoor blijft het potentieel mogelijk onderbenut. Op dit punt kan dus nog vooruitgang worden geboekt.

6.2 Beleid voor de periode 2008-2012

De keuze voor de drie operationele beleidlijnen in 2003-2007 was gerelateerd aan het feit dat:

- daarin de taalgebruiker centraal stond;
- er consensus bestond over de meerwaarde van Nederlands-Vlaamse samenwerking op die terreinen;
- er consensus bestond over de meerwaarde van betrokkenheid van het *Algemeen Secretariaat* op die terreinen.

Het ligt dan ook voor de hand voort te gaan op deze weg.

De vele contacten met de veldorganisaties en professionals hebben succesvolle initiatieven voortgebracht, maar ook veel ideeën en verwachtingen. Het risico van versnippering en onbeheersbaarheid ligt dan op de loer. Belangrijk voor de komende periode is een focus op de kerntaken. Dat zijn:

- ontmoeting en uitwisseling;
- kennis en informatie;
- literair vertalen en buitenlandbeleid.

Naast de focus op de kerntaken is er de komende periode aandacht voor de betrokkenheid van Suriname bij de projecten van de Taalunie. Op dit moment participeert Suriname al in de *Inktaap* en de *dbnl*. Ook doet Suriname mee aan een onderzoek naar behoeften aan informatie over literatuur en de oprichting van een platform voor literatuur en lezen. In elk geval zal Suriname worden betrokken bij de uitwerking van het beleid rond 'ontmoeting en uitwisseling'. Daarover hieronder meer.

In deze paragraaf werken we de beleidsplannen op het gebied van literatuur en lezen verder uit. Daarbij richten we ons op de bovengenoemde kerntaken. Daarnaast gaan we in op de dwarsverbanden tussen dit beleidsterrein en de andere beleidsterreinen van de Taalunie.

6.2.1 Ontmoeting en uitwisseling

In de wereld om ons heen zijn er verschillende tendensen waar te nemen. Zo zien we naast een toenevende globalisering tegelijkertijd behoefte aan variatie, eigenheid en onderlinge betrokkenheid. Dit gaat gepaard met aandacht voor taal en cultuur.

Dat er verschillen zijn in de taal en cultuur van de afzonderlijke delen van ons taalgebied is een gegeven. Maar verschillen en overeenkomsten inspireren tot nieuwe ideeën en samenwerking. Daarom wil de Taalunie ontmoeting, uitwisseling en netwerkvorming rond literatuur en lezen in Nederlands-Vlaams-Surinaams verband stimuleren. Zo nodigt zij organisaties en personen uit om letterlijk en figuurlijk de grens over te steken. Ook stimuleert zij mensen die bij de leescultuur betrokken zijn om zich gezamenlijk te buigen over actuele vraagstukken waarmee iedereen in het taalgebied worstelt en om samen te werken aan (vaak kostbare) projecten waar het gehele taalgebied belang bij heeft zoals digitaliseringprojecten, opleiding van vertalers en de presentatie van het Nederlands in het buitenland.

Variatie, overeenkomsten en verschillen, maar ook de gevolgen voor bijvoorbeeld schrijvers en vertalers wil de Taalunie de komende jaren thematiseren in debatten. Een belangrijk punt van gesprek is de laatste jaren of er nu al dan niet een 'gezamenlijke' Nederlands-Vlaamse (Surinaamse) leescultuur is. Aan de ene kant is er door de gemeenschappelijke taal een intensief grensoverschrijdend verkeer van schrijvers en bezoekers van festivals en websites. Aan de andere kant zijn er ook signalen dat men aan weerszijden van de grens steeds minder over elkaar weet. Dit zou mede het gevolg zijn van bredere ontwikkelingen in de Nederlands-Vlaamse verhouding op het gebied van radio en televisie en op de boekenmarkt. Het is geen vanzelfsprekendheid dat professionals elkaar over de grens opzoeken of dat er bij een literaire manifestatie Nederlandstalige schrijvers van over de grens worden uitgenodigd.

Soms zijn daar goede redenen voor, maar soms heeft men er gewoonweg niet bij stilgestaan of kent men de weg niet. Dat wil de Taalunie doorbreken.

Regelingen

De Taalunie wil in de komende periode een bescheiden subsidiesystematiek opzetten voor ontmoetingen en netwerkvorming. Enkele voorbeelden:

- een regeling voor ontmoetingen, netwerken en debatten, die professionals uit het taalgebied uitnodigt om zich gezamenlijk te buigen over kwesties die hen allen aangaan;
- een regeling die bijdraagt aan een evenwichtige Nederlands-Vlaams-Surinaamse verhouding bij de programmering van Nederlandstalige manifestaties met een brede uitstraling;
- een regeling die professionals in het letterenveld in staat stelt om stage te lopen in een ander gebiedsdeel van de Taalunie.

Prijzen

Prijzen geven uitdrukking aan gezamenlijke waardering voor auteurs en literaire werken. Er zijn drie Taalunieprijzen:

- de driejaarlijkse *Prijs der Nederlandse Letteren*, de belangrijkste oeuverprijs voor Nederlandstalige literatuur;
- de jaarlijkse *Taalunie Toneelschrijfprijs* voor toneelteksten;
- de jaarlijkse *Inktaap*. Deze literaire prijs van scholieren is uitgegroeid tot een breed gedragen traditie op scholen in het hele taalgebied.

Platformfunctie

De Taalunie fungeert idealiter als een natuurlijke ‘verzamelplaats’ van informatie en kennis over de Nederlandstalige letteren. De Taalunie stimuleert tot uitwisseling en samenwerking. In de komende meerjarenperiode zal de Taalunie verder vorm en inhoud geven aan deze platformfunctie. Samenhangend met deze functie wil de Taalunie zich duidelijker profileren door zich expliciet te richten op wensen, behoeften en verwachtingen in het veld (het taalgebied). Veldraadpleging, evenals het van meet af aan betrekken van beoogde doelgroepen bij projecten en activiteiten zal systematisch deel gaan uitmaken van de werkwijze.

In 2007 is het *Platform literatuur en lezen* van start gegaan. Dit brede platform met vertegenwoordigers uit alle geledingen van het letterenveld zal in de nieuwe beleidsperiode zijn werkzaamheden voortzetten. Het platform fungeert als klankbord en denktank voor het Algemeen Secretariaat.

Externe netwerken

De Nederlandse Taalunie ondersteunt twee externe netwerken van het boekenvak: het *Overleg Nederlandstalige Uitgeverij en Boekhandel (ONUB)* en het *Samenwerkingsverband Bibliotheek Archief en Documentatie (SABIDO)*. De Taalunie overweegt om, als daaraan behoefte bestaat, ook andere professionals uit het letterenveld uit te nodigen om zich in Nederlands-Vlaams-Surinaamse netwerken te organiseren.

De Taalunie wil zich ook inzetten voor de oprichting van een platform digitale letteren met alle grote aanbieders van literaire informatie op internet. Deze netwerken kunnen een beroep doen op ondersteuning via de nieuwe regeling 'ontmoetingen, netwerken en debatten'.

6.2.2 Kennis en informatie

Voortschrijdende ontwikkelingen in de informatietechnologie beïnvloeden het medialandschap en hebben ingrijpende gevolgen voor het leesgedrag en voor de productie en verspreiding van literatuur en literair erfgoed. Culturele informatie die niet op internet te vinden is, 'bestaat niet meer'. Een andere tendens is de 'overproductie' op de boekenmarkt. Lezers verliezen zich in het aanbod en hebben behoefte aan duidelijke toegangen, overzichten, canons, getuige ook de boeken- en filmreeksen van dag- en weekbladen. Aan de ene kant roepen deze ontwikkelingen zorgen op over de toekomst van de leescultuur, aan de andere kant bieden ze ook veel nieuwe kansen.

Literaire infrastructuur

De Taalunie wil bijdragen aan een goede en toegankelijke (digitale) literaire infrastructuur. Nederlandstalige samenwerking is juist hier zo lonend, omdat het vaak gaat om grote financiële inspanningen. Bovendien overbruggen websites de nadelen van fysieke afstanden en grenzen. Het 'open' karakter van het internet biedt daarbij ook weer voldoende ruimte voor variatie en eigenheid. De Taalunie wil de nodige initiatieven nemen om de samenhang tussen de vele literaire initiatieven te bevorderen en ze te laten aansluiten op de behoeften van verschillende gebruikersgroepen, zoals neerlandici en literatuurdocenten.

Op dit moment is de Taalunie betrokken bij verschillende internetprojecten:

- De Taalunie heeft meegewerkt aan de opzet van de *Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (dbnl)*. Deze bibliotheek wordt veel gebruikt en hoog gewaardeerd. Via een associatie met de Nederlandse Koninklijke Bibliotheek krijgt de *dbnl* een institutioneel karakter. In de komende periode zal de Taalunie haar financiële bijdrage aan de *dbnl* verhogen om de bibliotheek systematisch en in hoog tempo uit te breiden. Er wordt een strategisch plan opgesteld waarin prioriteit ligt bij een betere aansluiting op de vraag van de gebruikers en bij meer samenhang met andere digitale letterenbestanden in het taalgebied.
- Met het *Vlaams Fonds voor de Letteren* en het *Nederlands Literair Productie- en Vertalingenfonds* ontwikkelt de Taalunie een website voor literaire tijdschriften uit het taalgebied. Op deze website kunnen de tijdschriften zich manifesteren en nieuwe toepassingen ontwikkelen in een digitale omgeving.
- Samen met de Nederlandse en Vlaamse *Stichting Lezen* heeft de Taalunie de leesadviesite *Boekenzoeker* ontwikkeld voor 8-18-jarigen. In 2006 is ook de *Vereniging van Openbare Bibliotheken* toegetreten tot dit initiatief. De site werkt leesbevorderend en draagt bij aan de verbreding van de leesconsumptie. Daarbij gaat het niet alleen om bestsellers. De Taalunie zorgt ervoor dat de site wordt bijgehouden en in de komende periode wil zij verbanden leggen met verwante initiatieven en instellingen. De Taalunie gaat de *Boekenzoeker* uitbreiden naar andere doelgroepen.

Leescultuur

Samen met onder meer de Nederlandse en Vlaamse *Stichting Lezen* buigt de Taalunie zich ook over de toekomst van de leescultuur. Doel van dit overleg is het genereren en toegankelijk en toepasbaar maken van kennis, inzichten en informatie over lezen en leescultuur tegen de achtergrond van het nieuwe medialandschap. Vooral wordt de aandacht gevestigd op het onderwijs, in het bijzonder de literatuurdocenten. Nagegaan wordt ook hoe de inzichten uit de publicatie *De cultuur van het lezen* ingang kunnen vinden in het onderwijs- en leesbevorderingsveld. Samen met de doelgroepen zullen hiervoor projecten worden ontwikkeld

Een andere activiteit samen met de Nederlandse en Vlaamse *Stichting Lezen* is de ontwikkeling van een evaluatiemodel voor projecten op het gebied van leesbevordering. Dit model komt voort uit de behoefte om deze projecten op een vergelijkbare manier te evalueren.

6.2.3 Literair vertalen en buitenlandbeleid

Deskundigheid vertalers

De Nederlandse taal functioneert hoe langer hoe meer in een internationale en meertalige context. Dat geldt ook voor de literatuur. Vertalingen naar het Nederlands vormen voor veel mensen een toegangspoort tot andere landen en culturen. Andersom vormen vertalingen uit het Nederlands voor anderstaligen een toegangspoort tot ons eigen taalgebied. Het boekenaanbod bestaat in steeds grotere mate uit vertalingen. Daarnaast wordt Nederlandstalig werk steeds vaker vertaald in andere talen. De Taalunie zet zich in voor de opleiding van literair vertalers van en naar het Nederlands. Daarnaast wil ze de rol van de buitenlandse vakgroepen bij de presentatie van de Nederlandse taal en Nederlandstalige cultuur in het buitenland versterken.

De Taalunie voert sinds de jaren negentig beleid voor de opleiding van literair vertalers. Dit resulteerde in 2000 in de oprichting van het *Steunpunt Literair Vertalen* door de Universiteit Utrecht en de Lessius Hogeschool in Antwerpen. De afspraken tussen dit consortium en de Nederlandse Taalunie liepen tot en met 2007. In 2007 wordt een aanbestedingsprocedure gevolgd volgens Europese mededingingsregels.

Het Steunpunt bundelt expertise voor de ontwikkeling van opleidingen en vertaaldidactiek en onderhoudt een groot netwerk van vertalers. In de periode 2008-2012 wordt aan het Steunpunt gevraagd om:

- een sterke regie te voeren met betrekking tot het veld van (literaire) vertaalopleidingen;
- het beleid nog nauwer af te stemmen op het beleid van de letterenfondsen (die in de beleidsraad van het Steunpunt zijn vertegenwoordigd);
- de bekendheid van het aanbod bij uitgeverij te vergroten;
- meer in te spelen op de behoeften van de markt met flexibel in te zetten cursussen;
- tegemoet te komen aan de grotere vraag naar vertalers uit het Nederlands voor verschillende talen.

Er zijn ook studierichtingen 'literair vertalen uit het Nederlands' aan buitenlandse universiteiten. De Taalunie ontwerpt samen met het Steunpunt een ondersteuningsregeling die flexibeler inspeelt op de

daadwerkelijke behoeften aan dergelijke studierichtingen bij de studenten Nederlands. Ook moet de regeling beter inspelen op de vraag naar vertalers vanuit de uitgeverwereld.

Buitenlandse presentatie

Veel buitenlandse docentschappen neerlandistiek vervullen dankzij hun grondige kennis van de Nederlandse taal en cultuur en hun culturele contacten ter plaatse een rol in de presentatie van Nederlandstalige literatuur in het buitenland. De bestaande regelingen van de Taalunie en de letterenfondsen bieden niet altijd voldoende aanknopingspunten om die inzet adequaat te steunen. In samenwerking met de literaire fondsen die zich op het buitenland richten, wil de Taalunie werken aan een betere onderlinge afstemming van de regelingen.

De Taalunie wil ook zelf impulsen geven aan de presentatie van Nederlandstalige literatuur in het buitenland door samen met lokale partners de Nederlandse taal en Nederlandstalige cultuur onder de aandacht te brengen bijvoorbeeld door jaarlijks, steeds in een ander land, een 'Dag van het Nederlands' te organiseren.

6.2.4 Dwarsverbanden met andere beleidsterreinen van de Taalunie

De komende tijd worden er meer dwarsverbanden gelegd tussen de verschillende werkterreinen van de Taalunie. Hieronder beschrijven we enkele dwarsverbanden tussen het werkterrein *literatuur en lezen* en de andere werkterreinen.

Universitair onderwijs Nederlands in het buitenland

De Taalunie breidt de mogelijkheden uit van de buitenlandse docentschappen Nederlands als 'make-laar' in het contact tussen de Nederlandstalige literatuur en het buitenlandse publiek. Daarnaast gaat de Taalunie jaarlijks in een ander land een *Dag van het Nederlands* organiseren. Op deze dag wordt de Nederlandse taal in al zijn facetten voor een algemeen publiek in de schijnwerpers gezet.

Onderwijs Nederlands binnen het taalgebied

Literatuur en lezen zijn natuurlijk belangrijke elementen in het onderwijs. Met verschillende activiteiten richt de Taalunie zich daarop. Zo wekt de Taalunie met de *Inktaap* de belangstelling van de lezende scholieren in Nederland, Vlaanderen en Suriname. Daarnaast voorziet de *Boekenzoeker* scholieren en hun docenten van leesadvies. Ook de *dbnl* is in te zetten in het literatuuronderwijs. Maar de mogelijkheden op dit vlak zijn nog lang niet uitgeput. De huidige activiteiten zullen in samenspraak met het onderwijsveld en het beleid verder worden uitgebreid.

Verder zijn er plannen:

- om handreikingen te ontwikkelen voor aansprekend literatuuronderwijs in het beroepsonderwijs;
- om de resultaten van de studie *De cultuur van het lezen* (over de functies van lezen) te vertalen naar de onderwijspraktijk;
- om meer activiteiten te organiseren rond laureaten van de *Prijs der Nederlandse Letteren*.

Taal

Overwogen wordt een discussie over vooroordelen die in het boekenvak zouden heersen over variëteiten van het Nederlands. De Taalunie wil als centraal aanspreekpunt voor taal- en spraaktechnologie ook meer overleg voeren met de uitgeversbranche als leverancier en afnemer van tekstbronnen.

7 Onderwijs binnen het taalgebied

Het beleid van de Taalunie op het terrein van onderwijs binnen het taalgebied is aanvullend op het nationale onderwijsbeleid van de afzonderlijke Taalunieleden. De doelstelling van de Taalunie is bij te dragen aan de ontwikkeling van het onderwijs *in* en *van* het Nederlands vanuit een gezamenlijk Nederlands-Vlaams(-Surinaams) perspectief. Daarbij gaat het om zowel het primair en voortgezet/secundair onderwijs als het hoger en volwassenenonderwijs.

Om deze doelstelling te bereiken, stimuleert en faciliteert de Taalunie leerkrachten/docenten, opleiders, beleidsmakers, begeleiders, inspecteurs en ontwikkelaars van les- en toetsmateriaal uit het hele taalgebied om samen gemeenschappelijke thema's uit te diepen en deze te verwerken tot implementeerbare projecten. De Taalunie buigt zich over actuele vraagstukken waarmee de betrokkenen worstelen en waarbij uitwisseling van kennis en samenwerking de oplossing dichterbij brengt.

In de loop van 2007 worden de resultaten van het Onderwijsplan Suriname dat nog loopt tot 2010, tussentijds geëvalueerd. Op basis van deze tussenevaluatie kan de verdere uitwerking eventueel bijgesteld worden. Voor de periode na 2010 wordt een vervolgplan opgesteld. Waar dat zinvol en uitvoerbaar is, zal Suriname deelnemen aan andere onderwijsactiviteiten en -projecten.

In dit hoofdstuk beschrijven we hoe de Taalunie deze missie in de komende beleidsperiode wil uitvoeren. Daarbij kijken we eerst kort terug op de vorige periode. Vervolgens gaan we in op de activiteiten en thema's voor de komende vijf jaar.

7.1 Evaluatie beleidsperiode 2003-2007

In de beleidsperiode 2003-2007 heeft de Taalunie ingezet op het realiseren van kwalitatief hoogstaande producten die het onderwijsveld helpen bij het inrichten van het onderwijs in en van het Nederlands. Er is daartoe veel samengewerkt en veel informatie uitgewisseld, ontsloten en gepubliceerd. De missie is voor een belangrijk deel geslaagd.

Er zijn beleidskaders ontwikkeld ter verbetering van het onderwijs Nederlands, er zijn netwerken gevormd en er zijn projecten ontwikkeld om positieve voorbeelden te presenteren aan het onderwijsveld. De publicatie *Laaggeletterd in de Lage Landen* ligt aan de basis van een aantal concrete projecten om laaggeletterdheid tegen te gaan. Er is al een heel groot deel van het taalonderwijsonderzoek in het taalgebied ontsloten via internet. Dat blijkt duidelijk in een behoefte te voorzien. Het project *Maatwerk* blijkt in Nederland en Vlaanderen een gewild hulpmiddel om het onderwijs Nederlands als tweede taal specifiek toe te snijden op de behoeften van diverse categorieën van mensen die de taal aan het leren zijn. Toch bestaat de stellige indruk dat de ontwikkelde producten en informatie nog veel vaker in de praktijk kunnen worden gebruikt. Het blijkt onvoldoende effectief om ze simpelweg ter beschikking te stellen. De grote opgave voor de nieuwe beleidsperiode is ervoor te zorgen dat inzichten, kennis en producten ook daadwerkelijk 'van de kast naar de klas' komen.

7.2 Beleid voor de periode 2008-2012

Om het onderwijs in en van het Nederlands verder vooruit te helpen, zijn diverse manieren van aanpak mogelijk. In dit plan spreken we van ‘activiteitenlijnen’. De Taalunie wil zich in de komende jaren richten op drie activiteitenlijnen die zij zinvol en werkbaar acht. De keuze voor deze activiteitenlijnen is bepaald door de kracht en de beperkingen die een organisatie als de Taalunie kenmerken.

De activiteitenlijnen waar de Taalunie zich in de komende beleidsperiode op wil richten zijn:

- ontmoeting en uitwisseling;
- kennis en informatie;
- handreikingen voor implementatie.

In deze paragraaf werken we deze activiteitenlijnen verder uit. Daarnaast beschrijven we de verschillende thema’s voor het beleid van de komende jaren. Tot slot gaan we in op de dwarsverbanden tussen het beleidsterrein *onderwijs* en de andere beleidsterreinen van de Taalunie.

7.2.1 Ontmoeting en uitwisseling

Zowel in Nederland als in Vlaanderen en Suriname verenigen professionals zich. Docenten, opleiders, uitgevers, didactici en onderwijsbegeleiders zoeken collega’s op om kennis en ervaringen uit te wisselen. Dit gebeurt soms in homogene samenwerkingsverbanden, soms juist interdisciplinair. Daarnaast bestaan er enkele Nederlands-Vlaamse samenwerkingsverbanden op het gebied van het onderwijs *in* en *van* het Nederlands. De Taalunie ziet deze netwerken of verenigingen als waardevolle gesprekspartners.

De Taalunie heeft zelf drie platforms opgericht die het Algemeen Secretariaat adviseren. In Nederland/Vlaanderen zijn dat het *Platform Onderwijs Nederlands* en het *Platform Volwassenenonderwijs NT2*. In Suriname is het *Platform Onderwijs Suriname* actief. In deze platforms hebben belangrijke spelers uit het onderwijsveld zitting. Voorbeelden van andere netwerken waarmee de Taalunie contacten onderhoudt zijn:

- de *Beroepsvereniging Docenten Nederlands als Tweede Taal*, vereniging van docenten Nederlands in het volwassenenonderwijs;
- *Lopon2*, vereniging van lerarenopleiders voor het primair onderwijs Nederlands en Nederlands als tweede taal;
- Het *Schoolvak Nederlands*, vereniging voor vakdidactici en leraren in het primair, voortgezet/secundair en hoger onderwijs en in het volwassenenonderwijs;
- *NUTcel-NT2*, vereniging van Nederlandstalige Universitaire Talencentra, afdeling Nederlands als tweede taal.

De Taalunie ziet het als haar taak om de Nederlands-Vlaamse, en in de toekomst wellicht Nederlands-Vlaams-Surinaamse verbanden te ondersteunen en om potentiële samenwerkingsverbanden te stimuleren. Ook organiseert de Taalunie conferenties en debatten.

7.2.2 Kennis en informatie

De Taalunie vindt het zinvol om in Nederland en Vlaanderen (en Suriname) kennis en inzichten te delen op het gebied van onderwijs in en van het Nederlands. De reden hiervoor is dat in Nederland en Vlaanderen (en Suriname) de instructietaal van dit onderwijs overeenkomt. Bovendien wordt een goede beheersing van het Nederlands om sociale, economische en andere redenen in alle drie de landen belangrijk gevonden. Nederland en Vlaanderen (en Suriname) zijn weliswaar autonoom als het gaat om het bepalen en realiseren van onderwijsbeleid, maar er zijn duidelijke overeenkomsten. In Nederland en Vlaanderen (en Suriname) zijn het dezelfde begrippen die de debatten over Nederlands in het onderwijs bepalen. Begrippen als *taalvaardigheden*, *communicatief*, *interactief*, *Nederlands als tweede taal*, *competentiegericht*, *authentiek*, *monitoren van taal*, *taalachterstanden*, *laaggeletterdheid*, *taalgericht vakonderwijs*, *deskundigheid van leraren* en *vakkenintegratie* zijn in de beleidsnota's van alle drie de landen terug te vinden.

Er zijn geen andere organisaties die de kennis en inzichten over het onderwijs *in* en *van* het Nederlands in het hele taalgebied bundelen en verspreiden. Juist de Taalunie is daar door haar positie bij uitstek toe in staat en kan zo scholen, opleidingen, onderwijsbegeleidingsdiensten, landelijke en regionale beleidsorganisaties ondersteunen.

De Taalunie hanteert een brede interpretatie van het begrip 'kennis en inzichten'. Zij verstaat hieronder natuurlijk wetenschappelijk onderzoek, beleidsteksten en andere theoretische handvatten, maar zeker ook praktische kennis, zoals stimulerende praktijkvoorbeelden. De Taalunie draagt er zorg voor dat de leerkracht, de student, de inspecteur of beleidsmaker kan beschikken over de bestaande inhoudelijke kennis die nodig is om zijn of haar vak uit te oefenen. De Taalunie 'produceert' deze kennis niet zelf, maar brengt bestaande kennis samen. Ook stimuleert zij anderen om ontbrekende kennis te verwerven. Bovendien bewerkt zij de inzichten zodanig dat ze toegankelijker worden voor leerkrachten en andere betrokkenen.

De plaats waar de Taalunie deze kennis en inzichten samenbrengt, is het Taalunieursum, ofwel www.taalunieursum.org. Op het Taalunieursum wordt alle beschikbare informatie, zo veel mogelijk in samenhang, gepresenteerd. Ook wordt er naar informatie op andere plaatsen verwezen. Het onderwijsluik van het Taalunieursum moet evolueren tot een bekend en erkend loket voor kennis over het onderwijs Nederlands in Nederland, Vlaanderen en Suriname.

7.2.3 Handreikingen voor implementatie

Het onderwijs in Nederland, Vlaanderen en Suriname wordt geconfronteerd met tal van vragen, zoals:

- Hoe werken we aan de geletterdheid van alle burgers?
- Hoe gaan we om met de verschillende doelgroepen in het onderwijs?
- Hoe werken we taalachterstanden weg?
- Hoe realiseren we succesvolle trajecten voor het Nederlands als tweede taal?
- Hoe gaan we om met het Nederlands als instructietaal bij andere vakken?

- Wat is de rol en de positie van de taal bij vakkenintegratie? Omdat het vergelijkbare vragen betreft, kan het lonen om inzichten, inspanningen, tijd en geld op dit gebied te bundelen. De Nederlands-Vlaams-Surinaamse context waarin de Taalunie werkt, biedt hiervoor een interessante meerwaarde. Vanuit soms uiteenlopende praktijksituaties wordt gewerkt aan de oplossing van eenzelfde vraagstuk. Dat leidt vaak tot inspirerende uitkomsten. De Taalunie is niet de organisatie om kennis en inzichten zelf te implementeren, maar ze kan er wel de aanzet toe geven. Bij de opzet van projecten zal zij daarom in het vervolg meer aandacht geven aan de vertaling naar de praktijk van het onderwijs.

7.2.4 Beleidsthema's

De Taalunie wil zich in de komende beleidsperiode richten op een aantal verschillende thema's. Hieronder werken we deze thema's uit.

Praktijk van het onderwijs

Wat gebeurt er nu precies in de praktijk van het onderwijs? Aan welke aspecten van taal wordt op dit moment in Nederland, Vlaanderen en Suriname veel aandacht besteed? Hoe spelen leerkrachten, opleiders en leermiddelen in op digitale en andere nieuwe vormen van communicatie? Hoe wordt er in de klas omgegaan met taalcorrectheid?

Er wordt veel beweerd over het onderwijs Nederlands zonder dat er een goed antwoord bestaat op vragen als die hierboven. De Taalunie wil daarom systematische beschrijvingen gaan maken van reguliere klaspraktijken. De bedoeling is deze beschrijvingen te bundelen en ze beschikbaar te stellen aan het onderwijsveld. De analyse van praktijken in de drie Taalunielanden kan helpen om beter prioriteiten te kunnen bepalen voor het werken aan het onderwijs Nederlands. Ook kan deze analyse een meer op elkaar afgestemde aanpak stimuleren.

Functionele leesvaardigheid/laaggeletterdheid

Er zijn te veel mensen die niet voldoende kunnen lezen en schrijven om volwaardig te participeren in de maatschappij waarin ze leven. De Nederlandse en Vlaamse overheid zetten momenteel beide sterk in op het aanpakken en voorkomen van laaggeletterdheid. De Taalunie vervolgt in de periode 2008-2012 haar zoektocht naar waardevolle, complementaire invalshoeken om deze problematiek te benaderen. Ze concentreert zich zowel op laaggeletterdheid onder volwassenen als op preventie van een onvoldoende functionele leesvaardigheid onder jongeren, met name in het beroepsonderwijs.

Taalachterstand en meertaligheid

De Taalunie heeft in de periode 2003-2007 een aanzet gegeven om de inhoudelijke discussie rond taalachterstanden in het onderwijs nieuw leven in te blazen. Dit gebeurde binnen het zogenoemde Taalforum. De ambitie is om dit Taalforum in de periode 2008-2012 tot een bekend en erkend 'centrum' te laten evolueren. Het moet een plaats worden waar iedereen terecht kan die worstelt met vragen over het omgaan met taalachterstand en meertaligheid in het onderwijs.

Nieuwe vormen van leren

Nieuwe didactische inzichten en nieuwe vormen van leren krijgen steeds meer aandacht in het Nederlandse en Vlaamse onderwijs. Er is echter nog weinig onderzoek gedaan naar wat de resultaten hiervan zijn. Ook is nog nauwelijks onderzocht welke kansen en risico's deze nieuwe vormen van leren met zich meebrengen voor het Nederlands als vak en instructietaal in het onderwijs. Daarnaast ontbreekt een gefundeerd debat hierover.

Omdat het nadrukkelijk gaat om een gedeeld vraagstuk in Nederland en Vlaanderen, ligt hier een taak voor de Taalunie. De Taalunie wil graag bijdragen aan onderbouwde meningsvorming door de kennis op dit gebied te vergroten. Dit doet zij onder andere door een kaderstellende tekst over dit onderwerp te publiceren, door netwerken te vormen en door positieve voorbeelden te verzamelen en uit te dragen.

Monitoren en evalueren van onderwijspraktijken

Er is momenteel veel aandacht voor scharniermomenten in de schoolloopbanen van leerlingen. Hoe verloopt bijvoorbeeld de start van het aanvankelijk leesonderwijs of de overgang van het basisonderwijs naar het voortgezet/secundair onderwijs? Leraren, scholen, ouders en politiek hebben behoefte aan evaluatie en monitoring op dit gebied. Nederland en Vlaanderen hebben in dit opzicht een verschillende ontwikkeling doorgemaakt. De Taalunie wil zich ervoor inzetten om deze verschillende inzichten te vergelijken. Dat is niet alleen inspirerend, maar kan ook daadwerkelijk tot vooruitgang leiden.

(Verdere) ontsluiting kennis op Taalunieversum

De Taalunie blijft de informatie op het Taalunieversum structureel uitbreiden en uitdiepen. Het gaat hier om resultaten van wetenschappelijk onderzoek, artikelen uit vakbladen, overzichten van vaktermen en hun betekenis en dergelijke. Ook zal ze zich inzetten om leerkrachten en andere doelgroepen op de hoogte te brengen van alle mogelijkheden die het Taalunieversum hun biedt.

Beroepsgericht onderwijs

Voor leerlingen uit het beroepsgericht onderwijs zijn talige competenties erg belangrijk. Een complicerende factor is dat juist het onderwijs aan deze jongeren meer dan dat aan jongeren in andere vormen van voortgezet/secundair onderwijs, wordt geconfronteerd met laaggeletterdheid en meertaligheid. Het beroepsonderwijs staat voor de lastige taak om te zoeken naar effectieve manieren om onderwijs in te richten voor het verwerven van talige competenties. Als Nederland en Vlaanderen (en Suriname) hierover samen nadenken kan dat een duidelijke meerwaarde hebben. De Taalunie zal hiervoor de nodige acties ondernemen.

7.2.5 Dwarsverbanden met andere beleidsterreinen van de Taalunie

Het beleidsterrein *onderwijs binnen het taalgebied* staat niet op zichzelf. Hieronder beschrijven we een aantal dwarsverbanden met andere beleidsterreinen van de Taalunie.

Taal en onderwijs: taal- en spraaktechnologie

Computers en computergestuurd onderwijs winnen nog steeds terrein in het onderwijs. Nu zowel binnen als buiten de klas steeds meer gebruik wordt gemaakt van ICT, komt er óók steeds meer zicht op de grenzen van bestaande programma's en hulpmiddelen. De ontwikkelingen rond taal- en spraaktechnologie (TST) gaan echter snel. De Taalunie wil graag gebruikmaken van de laatste kennis en inzichten op dit gebied. Zo wil zij bijvoorbeeld onderzoeken hoe taal- en spraaktechnologie bepaalde leerlingen of cursisten kan ondersteunen in hun leerproces. Daarbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan leerlingen met taalachterstanden of aan dyslectici.

Taal en onderwijs: spelling

Er is in vele, uiteenlopende verbanden gesproken over de nieuwste *Woordenlijst Nederlandse Taal*. Bij de volgende actualisering wil de Taalunie diverse partijen in een eerder stadium betrekken. Het onderwijs is er daar uitdrukkelijk één van.

Er is toegesneden onderzoek nodig naar de praktijk van het spellingonderwijs in het taalgebied en naar de wensen en behoeften van leraren. De Taalunie zal ervoor zorgen dat dit onderzoek tijdig wordt uitgevoerd.

Taal en onderwijs: taalvariatie en jongeren

De taal van jongeren roept uiteenlopende reacties op. Sommigen maken zich zorgen over het taalgebruik van jongeren, anderen zijn juist blij met de aandacht die jongeren hebben voor taal. Een relevante vraag voor het onderwijs is of de jongerentaal een positieve of negatieve invloed heeft op de ontwikkeling van de taalvaardigheid. Onderzoek op dit gebied heeft nadrukkelijk raakvlakken met het werkkerrein *taal*.

Literatuur en lezen en onderwijs: leesbevordering

De Taalunie zet zich al jaren in om het literaire veld beter te ontsluiten. De *Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (dbnl)* is daar een bekend voorbeeld van. Met de *Inktaap* richt de Taalunie zich direct op de lezende scholier in Nederland, Vlaanderen en Suriname. Daarnaast wil de Taalunie concrete handreikingen ontwikkelen om literatuuronderwijs interessant te maken voor leerlingen in het beroepsonderwijs. Dit doet zij bijvoorbeeld door de resultaten van de studie *De cultuur van het lezen* te vertalen naar de onderwijspraktijk. Ook wil de Taalunie meer activiteiten organiseren rond winnaars van de *Prijs der Nederlandse Letteren*.

Neerlandistiek en onderwijs

De implementatie van de *Bolognaverklaring* in het hoger onderwijs heeft het academische landschap grondig veranderd. Om de zichtbaarheid van de neerlandistiek binnen het taalgebied te waarborgen en te vergroten, onderneemt de Taalunie diverse activiteiten. Het Taalunieversum biedt een actueel overzicht van opleidingen, specialismen en specialisten neerlandistiek in en buiten het taalgebied, aangevuld met informatie over relevante onderzoeksinstellingen en grote onderzoeksprojecten. Daarnaast speelt de Taalunie een rol in de ontwikkeling van een digitale infrastructuur voor de neerlandistiek en de vorming van grens- en disciplineoverstijgende netwerken.

8 Onderwijs buiten het taalgebied

Het *onderwijs Nederlands buiten het taalgebied* is een belangrijke factor in het Taaluniebeleid. Het bepaalt mede het culturele gezicht van de drie landen buiten het taalgebied. In veel landen en regio's geniet het Nederlands een zeker aanzien. Het is immers een van de officiële talen van de Europese Unie, een middelgrote taal in Europa en een taal van economisch sterke landen en belangrijke investeerders. Het beleid kan hierop inspelen. In dit hoofdstuk leest u hoe de Taalunie dat in de komende vijf jaar wil doen. Daarbij kijken we eerst terug op de afgelopen periode.

8.1 Evaluatie beleidsperiode 2003-2007

In de afgelopen periode heeft de Taalunie veel werk verricht op het gebied van de universitaire neerlandistiek, het reguliere onderwijs en het volwassenenonderwijs. Hieronder beschrijven we de belangrijkste resultaten.

Universitaire neerlandistiek

Sinds de Taalunie verantwoordelijk is voor het beleid ter bevordering van het onderwijs Nederlands in het buitenland, is het aantal landen waar neerlandistiek aangeboden wordt aanzienlijk gegroeid. De laatste vijf jaar stabiliseert de groei van het aantal landen en vakgroepen. Tegelijkertijd valt vast te stellen dat de kwaliteit van de neerlandistiek toeneemt. Deze resultaten zijn vooral te danken aan de inzet van de vele docenten Nederlands in het buitenland. Zij hebben optimaal gebruik gemaakt van de ondersteuningsmogelijkheden van de Taalunie.

De regio Midden- en Oost-Europa mag zich verheugen in een blijvende aandacht voor het Nederlands. Deze opmerkelijke belangstelling is indertijd in gang gezet door het wegvallen van politieke barrières. Ze wordt gevoed door de recente en voorziene uitbreiding van de Europese Unie met landen uit deze regio. Het beleid van de Taalunie in dit gebied heeft veel vruchten afgeworpen. De aparte steunmaatregelen voor deze regio zijn daarom nu vervallen en opgenomen in het reguliere ondersteuningsbeleid. Wel zullen er nog enkele extra voorzieningen worden aangeboden vanwege de financieel-economische situatie van de regio.

Buiten subsidies die gericht zijn op de ondersteuning ter plaatse, biedt de Taalunie ook op centraal niveau ondersteuning aan. Het gaat hier om ondersteuning vanuit het Nederlandse taalgebied die voor de hele universitaire neerlandistiek van belang is zoals het *Certificaat Nederlands als Vreemde Taal* of cursussen voor docenten.

Regulier onderwijs en volwassenenonderwijs

In de afgelopen beleidsperiode heeft de Taalunie meer lijn gebracht in het beleid voor het reguliere onderwijs en het volwassenenonderwijs Nederlands in het buitenland. Dit beleid beperkt zich tot nu toe tot de gebieden die grenzen aan het Nederlandse taalgebied: Noord-Frankrijk, Wallonië en Noord-Rijnland-Westfalen en Nedersaksen. In deze gebieden is sprake van een grote belangstelling voor het

Nederlands in het reguliere onderwijs, het beroepsonderwijs en het volwassenenonderwijs.

Het beleid van de Taalunie is vooral gericht op optimalisering van de kwaliteit van het onderwijs. Enerzijds gaat het hier om beleid, dat de Taalunie *ter plaatse* voert samen met de lokale overheden. Anderzijds biedt de Taalunie *centrale* voorzieningen aan die niet zijn toegespitst op een specifiek land. Daarvoor is sinds 2006, onder auspiciën van de Taalunie, een *Centrum onderwijs Nederlands in de aangrenzende taalgebieden* operationeel. Dit Centrum werkt samen met docenten en deskundigen uit de aangrenzende taalgebieden. Samen zorgen zij ervoor dat er voorzieningen worden ontwikkeld die voor alle grensgebieden zinvol zijn. Daarbij valt te denken aan:

- na- en bijscholingscursussen voor docenten;
- een stelsel van certificering en toetsing;
- promotiematerialen;
- leermiddelen.

8.2 Beleid voor de periode 2008-2012

Het beleid van de Taalunie richt zich zowel op het universitaire onderwijs van het Nederlands als op het reguliere onderwijs en het volwassenenonderwijs. De Taalunie wil haar ondersteuning op alle onderwijsgebieden meer bundelen. Wat dat inhoudt, leest u in paragraaf 8.2.1. In paragraaf 8.2.2 en 8.2.3 beschrijven we de plannen voor de drie beleidsterreinen universitair en regulier onderwijs en volwassenenonderwijs in de periode 2008-2012. Tot slot gaat paragraaf 8.2.4 in op de dwarsverbanden van het beleidsterrein *onderwijs buiten het taalgebied* met de andere beleidsterreinen van de Taalunie.

8.2.1 Inhoudelijke ondersteuning vanuit Nederland en Vlaanderen

Voor diverse soorten van onderwijs Nederlands in het buitenland vervult de Taalunie een groot aantal functies. U kunt daarbij denken aan informatievoorziening, advisering, scholing, onderzoeksbegeleiding, toetsing en certificering. Al deze functies hangen met elkaar samen. De Taalunie wil die onderbrengen in één expertisecentrum voor alle gebruikers en leerders van het Nederlands als vreemde taal. Daarbij gaat het zowel om het universitaire onderwijs als om het reguliere onderwijs en het volwassenenonderwijs.

In dit *expertisecentrum voor het Nederlands als vreemde taal* moeten alle bestaande organen en activiteiten samenkomen. Dit zijn in ieder geval:

- het *Steunpunt Nederlands als Vreemde Taal*;
- het *Certificaat Nederlands als Vreemde Taal (CNaVT)*;
- docentenseminars;
- onderzoeksbegeleiding;
- het niet-universitair Nederlands in het buitenland (NUB).

Het expertisecentrum zal niet alleen een advies- en informatiefunctie vervullen voor docenten en taalgebruikers. Het centrum zal zich ook richten op het beschikbaar maken van leermiddelen. Daarnaast zal het zich bezighouden met het *Certificaat Nederlands als Vreemde Taal (CNaVT)*. Dit certificaat voldoet

aan de hoogste eisen voor vreemdetaaltoetsing en is gekoppeld aan de niveaubeschrijvingen van het *Europees Referentiekader*. Het stelt de gebruiker in staat om aan te tonen dat hij/zij over de benodigde taalvaardigheid beschikt om in een bepaalde Nederlandstalige context goed te kunnen functioneren, bijvoorbeeld in een bepaald beroep of een opleiding. De examens van het CNaVT zullen waar nodig verder worden verfijnd en wellicht worden uitgebreid naar nieuwe doelgroepen.

Tot slot zal de Taalunie er in de komende beleidsperiode voor zorgen dat inhoudelijke informatie, adviezen en certificaten worden opgenomen en ontsloten op de website *Taalunieversum*.

8.2.2 Universitair onderwijs Nederlands in het buitenland

De opmerkelijke belangstelling voor het Nederlands in het buitenland stimuleert de Taalunie om het beleid op dit gebied uit te breiden. Daarbij gaat het er niet zozeer om het aantal universitaire instellingen waar Nederlands wordt gedoceerd te verhogen, maar om een verdieping van het vak en de zelfstandige positie ervan mogelijk te maken. In deze paragraaf bespreken we de activiteiten die de Taalunie op dit gebied gaat ondernemen.

Economische en sociale mobiliteit

Een belangrijk aspect voor de beleidsvoering is het toenemende belang van de kennis van vreemde talen door de economische en sociale mobiliteit. De Taalunie zal daarom bevorderen dat vakgroepen componenten aan het curriculum toevoegen die aansluiten bij de wensen van de 'markt' en bij bepaalde politieke ontwikkelingen. Met de uitbreiding van de Europese Unie nemen de gebruiksmogelijkheden van de neerlandistiek toe. Dit vraagt om grote aandacht voor de neerlandistiek in Europa. Ook zal er extra aandacht geschonken worden aan Marokko en Turkije en (opkomende) wereldmachten als China en India. In deze landen is de neerlandistiek nog niet of nog nauwelijks vertegenwoordigd.

Verfijning van de subsidiesystematiek

In principe verleent de Taalunie materiële steun aan alle soorten van initiatieven op het terrein van het *onderwijs Nederlands in het buitenland*. De bestaande subsidiesystematiek zal daarvoor verder worden verfijnd. Te denken valt bijvoorbeeld aan steunmaatregelen voor vakgroepen die vanwege het aantal studenten, de omvang van de staf en de wetenschappelijke output gerekend kunnen worden tot 'uitzonderlijke vakgroepen'. De subsidiesystematiek zal ook elementen bevatten die ingezet kunnen worden in de regio's waarvoor in voorgaande jaren additioneel specifiek beleid ontwikkeld is, zoals voor Midden- en Oost-Europa en Zuid-Afrika.

Status van het vak

Als het Nederlands aan buitenlandse universiteiten een stevige positie heeft en een behoorlijke status, dan heeft dat dikwijls ook invloed op de financiering ervan door de overheden in de betreffende landen. De invoering van de bamastructuur (bachelor-masterstructuur) zou nadelige gevolgen kunnen hebben voor de positie van het onderwijs Nederlands in het buitenland. Het gevaar bestaat namelijk dat overheden deze herstructurering aangrijpen om prioriteiten zo te verleggen dat vakgroepen van

relatief kleine talen aanzienlijk aan belang inboeten. De Taalunie zal doen wat in haar vermogen ligt om dat te voorkomen.

Professionalisering

Professionalisering van het vak heeft een hoge prioriteit. Daarom zal de Taalunie een nascholingsstructuur voor docenten opzetten met cursussen op locatie en in Nederland en Vlaanderen. Ook krijgen buitenlandse neerlandici meer mogelijkheden om zich te laten begeleiden bij wetenschappelijk onderzoek. Daarnaast komt er een beurzenfonds voor veelbelovende neerlandici die een dissertatie voorbereiden. Dit laatste is extra belangrijk geworden nu PhD-kandidaten met ingang van het academiejaar 2006-2007 geen beurzen meer kunnen krijgen in het kader van het Nederlandse *Huygensprogramma*. Uit dat programma krijgen alleen bachelor- en masterkandidaten nog beurzen. De Taalunie zorgt verder voor de selectie voor deze neerlandistiekbeurzen binnen het *Huygensprogramma*.

Ontmoeting en uitwisseling

Voor neerlandici in het buitenland zijn contacten met vakgenoten essentieel. Mede dankzij wetenschappelijke contacten met collega's in het buitenland en met collega's in het Nederlandse taalgebied kan het vakgebied zich verder blijven ontwikkelen. Geografische factoren vormen een drempel om de mogelijkheden van contact ten volle te benutten. De Taalunie faciliteert en stimuleert daarom deze contacten, die zowel van structurele als van incidentele aard kunnen zijn. Zo subsidieert de Taalunie de werkingskosten en de activiteiten van representatieve koepelorganisaties van docenten Nederlands in het buitenland. Daarnaast wordt via deze koepelorganisaties steun verstrekt aan regionale en internationale congressen en colloquia.

Aanvullende voorzieningen voor bepaalde regio's

Voor Indonesië, Zuid-Afrika en de regio Midden- en Oost-Europa treft de Taalunie aanvullende voorzieningen. De extra aandacht van de Taalunie voor het Nederlands in Indonesië is ingegeven door de historische banden. Hierdoor heeft het Nederlands als bronnentaal een bijzondere positie in het academisch onderwijs in dat land. Er zijn jaarlijks tienduizenden studenten die Nederlands als bronnentaal bestuderen. Opmerkelijk is de groeiende belangstelling voor cursussen hedendaags Nederlands. In dit kader zal de Taalunie faciliteiten verstrekken aan cursuscentra, specifieke leermaterialen ontwikkelen en (na-)scholingsprogramma's opzetten voor docenten. Extra aandacht gaat daarbij uit naar de belangstelling die buiten Jakarta bestaat om cursussen Nederlands te volgen. Alle cursusactiviteiten worden gecoördineerd door het *Erasmus Taalcentrum* in Jakarta. Dit ressorteert volledig onder de Taalunie.

Voor Zuid-Afrika heeft de Taalunie vanaf 1995 met succes een intensiveringsbeleid gevoerd. Dit beleid had het karakter van een inhaalslag voor de neerlandistiek. Inmiddels is de steun voor het Nederlands in Zuid-Afrika geïntegreerd in het reguliere ondersteuningsbeleid. Het beleid speelt nu ook voorzichtig in op de taalverwantschap die er bestaat tussen het Nederlands en het Afrikaans. De tijd lijkt daarvoor rijp, nu er in Zuid-Afrika een veranderende houding is ontstaan ten aanzien van het Afrikaans. Zo wordt inmiddels onderkend dat het Afrikaans een bron van kennis biedt die ingezet kan worden voor

de uitbouw van een meertalig Zuid-Afrika. In dat perspectief zal de Taalunie de samenwerking met Zuid-Afrika verder verfijnen, waarbij de focus zal liggen op de opbouw van een taalinfrastructuur.

8.2.3 Nederlands in het regulier onderwijs en in het volwassenenonderwijs

Naast het universitaire onderwijs vormen ook het reguliere onderwijs en het volwassenenonderwijs in het buitenland een belangrijk beleidsterrein voor de Taalunie. Deze paragraaf behandelt de plannen op dit gebied.

Volwasseneneducatie en beroepsonderwijs

In de nieuwe beleidsperiode zal de Taalunie veel aandacht besteden aan volwasseneneducatie en beroepsonderwijs. Daarvoor zal ze samenwerken met instanties ter plaatse zoals overheidsdiensten (landelijke en gemeentelijke overheden), de Kamers van Koophandel, bureaus voor toerisme, instellingen voor volwasseneneducatie en beroepsopleidingen. Samen met hen gaat de Taalunie voorzieningen ontwikkelen die vooral gericht zijn op mensen die voor hun werk regelmatig met Nederlanders en/of Vlamingen contact hebben. Denk bijvoorbeeld aan mensen die werkzaam zijn in Nederlandse of Vlaamse bedrijven, in de toeristische sector of in de horeca.

Geografisch lag de prioriteit bij de ondersteuning van het niet-universitaire onderwijs tot nog toe bij aangrenzende taalgebieden, omdat daar de behoefte aan Nederlands het grootst is. In de periode 2008-2012 gaat de Taalunie onderzoeken of zij haar beleid ook zal richten op andere Europese lidstaten. Uitgangspunten hierbij zijn: de meertalige burger en de culturele diversiteit in Europa. In haar onderzoek zal de Taalunie ook criteria formuleren die het concrete bereik en het doel van de mogelijke ondersteuning bepalen.

8.2.4 Dwarsverbanden met andere beleidsterreinen van de Taalunie

Het beleidsterrein *onderwijs buiten het taalgebied* heeft duidelijke dwarsverbanden met de beleidsterreinen *onderwijs binnen het taalgebied* en *literatuur en lezen*. In deze paragraaf gaan we daar kort op in.

Neerlandistiek binnen het taalgebied

De buitenlandse neerlandistiek voegt waardevolle dimensies toe aan de neerlandistiek in het algemeen. De Taalunie zal de wetenschappelijke contacten tussen de binnenlandse en de buitenlandse neerlandistiek verder bevorderen. De bestaande gastdocentenregeling wordt daartoe uitgebreid. Ook komen er meer mogelijkheden voor financiële steun aan internationale neerlandistiekcongressen en aan projecten waarin de binnen- en buitenlandse neerlandistiek gezamenlijk vertegenwoordigd zijn.

Literatuur

De vakgroepen neerlandistiek in het buitenland kunnen een belangrijke rol spelen bij het opwekken van de belangstelling voor de Nederlandstalige literatuur. Samen met het Vlaamse *Fonds voor de Letteren* en het *Nederlands Literair Productie- en Vertalingenfonds* zal de Taalunie plannen ontwikkelen om deze vakgroepen daarin te ondersteunen.

Cultuurspreiding

De belangrijkste focus van de Taalunie is de taalgebruiker en de mate waarin en het doel waarvoor deze het Nederlands nodig heeft. Niettemin wil de Taalunie ook de culturele functie van de taal tot haar recht laten komen. De Taalunie zal haar buitenlandse taalbeleid nauwer relateren aan het buitenlandse cultuurbeleid van Nederland, Vlaanderen en Suriname. Zo zouden gezamenlijke manifestaties kunnen worden georganiseerd en publicaties worden uitgebracht over aspecten van de Nederlandse, Vlaamse en Surinaamse cultuur. Verder overweegt de Taalunie om *Dagen van het Nederlands* te organiseren voor bijvoorbeeld scholieren of cursisten in het buitenland en om te stimuleren dat er cursussen Nederlands komen voor mensen die geïnteresseerd zijn in de taal en cultuur van Nederland of Vlaanderen. De Taalunie zal hiervoor samenwerken met ministeries, diplomatieke diensten en eventueel culturele instellingen.

9 Europa

De zorg voor de positie van het Nederlands in Europa is expliciet vermeld in artikel 4 van het Taalunieverdrag. In dit hoofdstuk staat hoe de Taalunie hier de komende jaren aan wil werken. Eerst kijken we terug op de afgelopen periode, daarna bespreken we het beleid voor de komende vijf jaar.

9.1 Evaluatie beleidsperiode 2003-2007

De Taalunie heeft de afgelopen jaren een voortrekkersrol gespeeld bij de ontwikkeling van de *Europese Federatie van Nationale Taalinstellingen (EFNIL)*. Van vrijwel alle Europese lidstaten is er een nationale taalinstelling lid van deze federatie. De ervaringen zijn positief. Gebleken is dat de instellingen samen meer kunnen bereiken op het Europese vlak dan in gespreide slagorde. Verder blijkt dat kwesties die in ons taalgebied spelen, ook elders aan de orde zijn. Zo worden ook andere talen geconfronteerd met het risico van domein- en functieverlies, zoals het verlies van de functie van het Nederlands als taal van universitair onderwijs en wetenschap. De gedachtewisseling over zulke kwesties blijkt verrijkend voor het eigen beleidsdenken. In 2007 is de werking van *EFNIL* geëvalueerd. De Taalunie beslist op basis hiervan over de toekomstige mate van betrokkenheid bij *EFNIL*. Zij baseert die beslissing onder meer op het belang dat de Europese Commissie aan *EFNIL* zal blijken te hechten.

Velen verwachten van de Taalunie dat ze, los van haar deelname aan *EFNIL*, een eigen beleid voert voor het Nederlands in internationaal en Europees perspectief. De *Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren* bracht enkele jaren geleden een uitvoerig beleidsadvies uit over het taalbeleid Nederlands in Europees perspectief. In feite ging het advies erover hoe de *Raad* meent dat uitvoering gegeven moet worden aan artikel 4 van het Taalunieverdrag dat luidt: *De Hoge Verdragsluitende Partijen besluiten tot het voeren van een gemeenschappelijk beleid met betrekking tot de Nederlandse taal en letteren in internationaal verband, in het bijzonder in de Europese Gemeenschappen*. Tot nog toe is echter onvoldoende duidelijk wat de specifieke rol van de Taalunie is naast en in relatie tot het nationale beleid dat Nederland en Vlaanderen/België voeren. De Taalunie voert overleg met de betrokken nationale beleidsinstanties om na te gaan hoe zij invulling kan geven aan dit artikel.

9.2 Beleid voor de periode 2008-2012

De activiteiten die de Taalunie ontplooit in de context van de Europese Unie zijn vooral gericht op het functionele gebruik van het Nederlands. De Europese Commissie voert een beleid dat erop gericht is dat de Europese burger meer talen beheerst dan alleen zijn moedertaal. Meertaligheid is een voorwaarde om goed te kunnen functioneren in het meertalige Europa. De Taalunie sluit zich aan bij dat beleid en zoekt wegen om ervoor te zorgen dat de Europese burger die naast andere talen het Nederlands nodig heeft om goed te kunnen functioneren, daarin zo veel mogelijk wordt gesteund. Ook ten aanzien van het gebruik van Nederlands in Europese instellingen en vergaderingen is de benadering pragmatisch: waar dat zinvol en economisch verantwoord is, wordt het gebruik van het Nederlands als actieve of passieve taal bepleit en zo mogelijk bevorderd. De komende jaren zal de Taalunie duidelijkheid moeten zien te krijgen over haar positie in relatie tot het beleid dat België,

Vlaanderen en Nederland afzonderlijk voeren, om vervolgens haar activiteiten op dit gebied verder te ontwikkelen.

9.2.1 Het gebruik van het Nederlands in Europese instellingen

Zoals vermeld in de vorige paragraaf, is er nog geen helder antwoord op de vraag hoe de Taalunie invulling kan geven aan artikel 4 van het Taalunieverdrag. De Taalunie behandelt daarom op dit moment nog geen institutionele kwesties die te maken hebben met het gebruik van talen in Europa. Alleen als de verdragspartijen daarom vragen en alle betrokken departementen daarmee hebben ingestemd, onderneemt de Taalunie acties op dit gebied.

De Taalunie ontwikkelt momenteel een werkwijze om kwesties rondom het gebruik van het Nederlands in de Europese instellingen te behandelen. Dit doet zij samen met de Nederlandse en Vlaamse departementen die verantwoordelijk zijn voor het buitenlands beleid. Hiervoor maakt de Taalunie gebruik van verschillende gegevens. Zo heeft zij een inventaris gemaakt van de praktijken rond het gebruik van het Nederlands in Europese instellingen. Daarnaast kijkt zij naar kwesties die derden bij departementen hebben aangekaart. Tot slot vormen ook de standpunten van Nederland en Vlaanderen over dit soort kwesties een belangrijke basis voor de nieuwe werkwijze.

Het belangrijkste doel van de nieuwe werkwijze is dat de Taalunie snel en adequaat kan reageren op vragen van externen over het gebruik van het Nederlands binnen Europa. Daarnaast is het de bedoeling dat de Taalunie meer initiatieven neemt om informatie-uitwisseling tussen de betrokken departementen te faciliteren. Daarbij neemt zij uiteraard de procedures in acht, die in het kader van talenregimes in EU-verband zijn afgesproken.

9.2.2 Functionele samenwerking met Europese lidstaten

Als het gaat om het leren van vreemde talen én om beleid gericht op de eigen taal, biedt samenwerking met andere Europese lidstaten vele mogelijkheden. Hiertoe werd in 2003 de *Europese Federatie van Nationale Taalinstellingen (EFNIL)* opgericht. Een van de publicaties van *EFNIL* is de *Verklaring van Brussel*, die zij in februari 2006 heeft vastgesteld en verspreid.

‘Wer fremde Sprachen nicht kennt, weiß nichts von seiner eigenen’
Goethe

Met dit citaat start de *Verklaring van Brussel*, die gaat over het leren van talen. In de introductie van de verklaring geeft *EFNIL* haar missie kort en krachtig weer: *‘De Europese Federatie van Nationale Taalinstellingen (EFNIL, European Federation of National Institutions for Language)* werd opgericht in Stockholm in 2003 als een netwerk van de belangrijkste taalinstututen en -instellingen uit de lidstaten van de Europese Unie. Elke lidorganisatie van *EFNIL* is nauw betrokken bij de ondersteuning en promotie van de eigen taal of talen in haar eigen land. De leden van *EFNIL* zijn er samen van overtuigd dat de talen waarop zij zich richten integraal deel uitmaken van de talige diver-

siteit van Europa en een basis vormen voor Europese culturele verscheidenheid en cultureel welzijn. Om hun talen te behouden en verder te ontwikkelen en om het bewustzijn van een gedeelde Europese identiteit onder de burgers van de Europese Unie te verspreiden, ondersteunen de leden van *EFNIL* niet alleen het onderwijs en het gebruik van hun eigen nationale of officiële taal, maar ook het leren van andere Europese talen. Het is duidelijk in het belang van alle individuen in Europa als zij meertalig zijn. Het uiteindelijke doel is een meertalig burgerschap in een veeltalig Europa.'

EFNIL probeert sinds haar oprichting een herkenbare positie te verwerven als gesprekspartner van de instellingen van de Europese Unie. Stilaan beginnen die pogingen vruchten af te werpen. De Europese Commissie werkt aan de oprichting van een functioneel Europees taalnetwerk waarin alle relevante spelers vertegenwoordigd zijn. *EFNIL* zou daarin de functie kunnen vervullen van scharnier tussen beleid en vakexpertise en van contactpunt tussen het Europese en het nationale taalbeleid.

Een belangrijk project van *EFNIL* is de opzet van een talenmonitor, een instrument dat het gebruik van alle talen in Europa op de voet volgt en tevens informatie over het beleid in de verschillende lidstaten verzamelt en naast elkaar zet. Het project sluit goed aan bij het beleid van de Taalunie dat gericht is op het verzamelen en ontsluiten van referentiegegevens. *EFNIL* is bezig met het werven van fondsen om de monitor te ontwikkelen. Dat doet zij op basis van de resultaten van een proefproject.

EFNIL laat zich nauwelijks in met institutionele aspecten zoals het talenregime binnen de Europese instellingen. Als kerntaak ziet zij het zoeken naar mogelijkheden om tegemoet te komen aan de talige behoeften van de burgers van de Europese Unie.

Naar aanleiding van de evaluatie van *EFNIL* in 2007 lijkt het zinvol om in de beleidsperiode 2008-2012 de samenwerking met *EFNIL* voort te zetten. De Taalunie koppelt daaraan een aantal concrete doelen:

- Ontwikkelen en onderhouden van tekstcorpora, thesauri, terminologiedatabanken, woordenboeken en middelen voor automatisch vertalen, gerelateerd aan Europese standaarden. Bijzondere aandacht zou daarbij moeten uitgaan naar combinaties van talen die vanuit een commercieel oogpunt niet aantrekkelijk zijn.
- Ontwikkelen en onderhouden van een Europese taalmonitor: een bestand met informatie over de status, de situatie en het gebruik van de nationale talen en over de kennis van vreemde talen in de lidstaten.
- Uitwisseling van informatie over en eventueel gezamenlijk onderzoek naar cruciale vraagstukken rond het binnenlandse taalbeleid. Dit in de overtuiging dat de taalbeleidsinstanties van de verschillende landen veel van elkaar kunnen leren. Daarbij valt te denken aan:
 - domein- en functieverlies van (kleinere) nationale talen als gevolg van de globalisering en het (daarmee verbonden) oprukken van het Engels;
 - wettelijke en grondwettelijke verankering van de nationale taal;
 - taalcriteria als onderdeel van inburgeringsprocedures;
 - taaladvies over de communicatie tussen overheid en burger.

- Stimuleren van de ontwikkeling van methoden om vreemde talen te leren. Deze activiteit is gericht op economische en culturele uitwisseling, op mobiliteit van burgers en op de ontwikkeling van een breed erkend systeem van taalcertificering.

10 Externe communicatie

De Taalunie is er voor de taalgebruiker. Het beleid dat de Taalunie voert, moet uiteindelijk de taalgebruiker ten goede komen. In deze meerjarenperiode wil de Taalunie haar beleid nog meer toespitsen op te onderscheiden groepen taalgebruikers. Zij wil de doelgroepen van haar projecten – dat kunnen veldorganisaties en/of taalgebruikers zijn – zo veel mogelijk betrekken bij de voorbereiding en de uitvoering van projecten en bij de implementatie van de diensten en producten die uit die projecten voortvloeien. Dat is de reden dat er in deze meerjarenbeleidsperiode extra wordt geïnvesteerd in externe communicatie. In dit hoofdstuk beschrijven wij de beleidsplannen van de Taalunie voor de externe communicatie. Maar voor we dat doen, geven we enkele definities.

10.1 Definities

In dit hoofdstuk gebruiken we een aantal termen die voor meerdere interpretaties vatbaar zijn. Met het oog op een beter begrip beschrijven we hieronder de definities die wij voor deze termen hanteren.

Doelgroepen

- *Taalgebruikers* vormen de uiteindelijke doelgroep van de Taalunie. Taal is voor hen een middel om te communiceren. Onder de taalgebruikers onderscheiden we een aantal specifieke doelgroepen. Deze groepen onderscheiden zich door de manier waarop, of het doel waartóe ze de taal gebruiken. Specifieke doelgroepen zijn bijvoorbeeld lezers, tekstschrijvers, ambtenaren, leraren, scholieren of mensen die het Nederlands als tweede taal hebben. Daarnaast zijn er institutionele taalgebruikers zoals uitgeverijen, tekstbureaus en omroepen.
- *Projecten en producten* die de Taalunie ontwikkelt, kunnen rechtstreeks voor alle taalgebruikers bedoeld zijn. Denk daarbij aan de taaladviesdatabank of de *Woordenlijst Nederlandse Taal*. Daarnaast ontwikkelt de Taalunie producten en projecten die gericht zijn op specifieke groepen taalgebruikers zoals de *Boekenzoeker* voor jonge lezers. Ten slotte zijn er projecten die in de eerste plaats bestemd zijn voor organisaties of personen in het veld en die via hen taalgebruikers indirect bereiken.
- *Het veld* is in dit verband het geheel van organisaties en personen die zich bezighouden met taal als onderwerp van studie, beleid, onderwijs of productie. Veldorganisaties zijn bijvoorbeeld onderzoeks-, onderwijs- of beleidsinstellingen, bedrijven die zich bezighouden met taaltechnologie of uitgevers van 'taalboeken'.
De Taalunie beschikt over adviescommissies, werkgroepen en klankbordgroepen waarin het veld vertegenwoordigd is, zoals het *Platform Onderwijs Nederlands (PON)* en het *Overleg Nederlandstalige Uitgeverij en Boekhandel (ONUB)*. De communicatie met het veld verloopt voor een belangrijk deel via die gremia. Tot slot is het veld ook in zekere zin vertegenwoordigd in de *Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren*.
- Sommige *voorzieningen* van de Taalunie zijn in eerste instantie bedoeld voor veldorganisaties. Zo wordt het *Corpus Gesproken Nederlands* gebruikt door instanties die producten ontwikkelen met spraaktechnologie. Via die instanties komt de voorziening uiteindelijk de taalgebruiker ten goede.

10.2 Evaluatie beleidsperiode 2003-2007

Eerder in dit rapport hebben wij de verschillende werkterreinen van de Taalunie beschreven. Voor al deze werkterreinen geldt dat de Taalunie haar specifieke doelgroepen redelijk goed kent. Omgekeerd weten de representanten van die specifieke doelgroepen ook redelijk goed wat de Taalunie op hun werkveld doet. Dit blijkt onder andere uit bezoeken aan de website van de Taalunie, het Taalunieversum, het gebruik van subsidiemogelijkheden en cursussen, de afname van producten en diensten en de deelname aan congressen.

In de zomer van 2006 heeft de Taalunie een digitale veldraadpleging gehouden op het terrein van taal en onderwijs. Deze enquête liet zien dat een brede doorsnede van Taalunierelaties veel producten en diensten van de organisatie niet kent. In die zin had de veldraadpleging een belangrijk neveneffect: door de enquête leerden de relaties de genoemde producten en diensten alsnog kennen. Daarnaast toonden de resultaten aan hoe belangrijk het is om (delen van) het veld systematisch te raadplegen.

Aansluiting bij de praktijk

In de periode 2003-2007 hebben we een enkele keer moeten vaststellen dat producten en diensten van de Taalunie niet volledig bleken aan te sluiten bij de wensen en behoeften van de beoogde doelgroepen. De oorzaak hiervan was dat deze doelgroepen niet van meet af aan betrokken waren bij de ontwikkeling ervan. Soms ook bleken bepaalde producten of diensten onvoldoende hun weg te vinden naar de praktijk van het betreffende werkterrein. Bovendien bleek er op een enkel werkterrein bij betrokken veldpartijen onduidelijkheid te bestaan over wat men van de Taalunie kan verwachten. Dit alles toont het belang aan van een doeltreffende informatievoorziening, -vergaring, -verwerking en -ontsluiting voor de communicatie met het publiek.

Imago

In 2005 is de nieuwe editie van de *Woordenlijst Nederlandse Taal* verschenen. Ondanks de grote zorgvuldigheid waarmee dit traject is doorlopen, is deze editie door de media overwegend negatief ontvangen. Dit heeft het imago van de Taalunie geen goed gedaan. Anders lag dat voor het verschijnen van de krant *Taalpeil* in 2005 en 2006 en de eerste delen van de nieuwe literatuurgeschiedenis. Beide mochten op positieve bijval rekenen. Overigens leverden ook voorlichtingsbijeenkomsten en rechtstreekse contacten met leraren over de geactualiseerde spelling vaak veel begrip en positieve reacties op.

Voor elk van deze drie voorbeelden geldt dat grootscheeps geïnvesteerd is in bekendmaking, verspreiding en voorlichting. Dit heeft de belangstelling van het publiek voor de Taalunie gewekt. Wanneer de Taalunie echter op bescheidener schaal naar buiten treedt, is die (brede) belangstelling vaak amper aanwezig. De naam 'Nederlandse Taalunie' is nog zeker niet gevestigd en het imago is voor verbetering vatbaar.

10.3 Beleid voor de periode 2008-2012

Een beleid dat het belang van taalgebruikers vooropstelt, kan alleen tot stand komen in een voortdurende communicatie met die taalgebruikers. De uitdaging van het communicatiebeleid is dan ook om ervoor te zorgen dat de taalgebruiker:

- geïnformeerd is over actuele kwesties rond de Nederlandse taal;
- geïnformeerd is over het werk van de Taalunie;
- zich bewust is van het belang van overheidsbemoediging met taal;
- betrokken is bij het werk van de Taalunie;
- uitgenodigd wordt om in alle fasen van de beleidsvoering zijn wensen en behoeften kenbaar te maken. Dit betekent dat hij vanaf de beleidsvoorbereiding tot en met de presentatie van de resultaten ervan zijn stem kan laten horen.

Deze uitdagingen passen binnen de algemene communicatiedoelen van de Taalunie. In paragraaf 10.3.1 gaan we daar nader op in. In paragraaf 10.3.2 bespreken we vervolgens een van de belangrijkste speerpunten voor het communicatiebeleid in de komende periode, namelijk de ontwikkeling van de Taalunie als centrum van kennis, informatie en debat. In paragraaf 10.3.3 ten slotte, leest u hoe de Taalunie de externe communicatie vanuit verschillende invalshoeken gaat aanpakken.

10.3.1 Communicatiedoelen

De communicatiedoelen van de Taalunie zijn eerder als volgt omschreven:

- een breed publiek is bekend met de werkzaamheden van de Taalunie en de resultaten ervan;
- een breed publiek toont interesse voor taal, heeft affiniteit met taal en toont interesse voor het maatschappelijke belang van taal;
- de Taalunie wordt erkend als een instelling die deskundig is op het gebied van taal en taalbeleid;
- onder een algemeen maatschappelijk geïnteresseerd publiek is er een discours over thema's op het gebied van taal;
- de Taalunie realiseert haar projecten in een optimale communicatie over en weer met de doelgroepen die ze op het oog heeft;
- bewoners van de gebieden die grenzen aan Nederland en Vlaanderen zijn zich bewust van het belang van kennis van de Nederlandse taal;
- binnen het taalgebied en in het buitenland beseft men dat het Nederlands taalgebied bestaat uit Nederland, Vlaanderen en Suriname.

Uiteraard blijft de Taalunie deze communicatiedoelen nastreven. Daarnaast wil de Taalunie zich in de periode 2008-2012 extra richten op:

- de ontwikkeling van de Taalunie als centrum van kennis, informatie en debat;
- de uitvoering van behoeftepeilingen bij groepen van taalgebruikers;
- acties gericht op bewustwording, vooral met betrekking tot taalvariëteit en meertaligheid;
- communicatie met de doelgroep bij de ontwikkeling en uitvoering van projecten en bij de exploitatie van producten.

10.3.2 De Taalunie als centrum van kennis, informatie en debat

In de komende beleidsperiode wil de Taalunie zich verder ontwikkelen als een centrum van kennis, informatie en debat op het gebied van de Nederlandse taal. Dit houdt in dat zij praktische informatie geeft over voorzieningen die de taalgebruiker ter beschikking staan. Daarnaast verzamelt zij kennis en maakt zij die breed beschikbaar. Deze kennis vormt belangrijke input voor debatten over aspecten van de Nederlandse taal die van maatschappelijk belang zijn. De Taalunie stimuleert dergelijke debatten door bepaalde kwesties in bijeenkomsten of publicaties aan de orde te (laten) stellen.

De rol van de organen van de Taalunie in het debat

Om het maatschappelijke discours te bevorderen, is het belangrijk dat alle organen van de Taalunie – het *Comité van Ministers*, het *Algemeen Secretariaat*, de *Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren* en de *Interparlementaire Commissie* – zich hiervoor inzetten. Het is ieders taak om het publiek te betrekken bij maatschappelijk relevante kwesties op taalgebied. Het moet niet zo zijn dat alleen het *Algemeen Secretariaat* communiceert met de buitenwereld. Juist het *Algemeen Secretariaat* moet zich immers regelmatig onthouden van het ventileren van uitgesproken meningen. Veel taalkwesties behoren namelijk tot de nationale verantwoordelijkheid en vallen buiten de bevoegdheden van de Taalunie.

Elk van de organen van de Taalunie heeft zijn eigen rol in de gedachtewisseling over maatschappelijke kwesties op het gebied van het Nederlands:

- Het *Algemeen Secretariaat* zorgt ervoor dat de noodzakelijke informatie aanwezig is en ontsloten wordt. Daarnaast zal het in de komende beleidsperiode debatten over maatschappelijke kwesties initiëren en met subsidies ook derden stimuleren om deze debatten te organiseren. In het debat heeft het *Algemeen Secretariaat* de rol om bepaalde kwesties aan de orde te stellen. Eventueel draagt het *Secretariaat* het standpunt van het *Comité van Ministers* uit en verdedigt het dit.
- Binnen de Taalunie zijn het de leden van de *Raad* en van de *Interparlementaire Commissie* die deelnemen aan het openbare debat over beleidskwesties op het gebied van taal. De Raadsleden doen dit vanuit hun adviserende taak. De leden van de *Interparlementaire Commissie* doen dit vooral vanuit hun positie als volksvertegenwoordigers. De *Raad* en de *Interparlementaire Commissie* zullen samen met het *Algemeen Secretariaat* in de komende beleidsperiode openbare discussies organiseren over maatschappelijk relevante taalgerelateerde thema's. Doel hiervan is onder andere om de Taalunie in de breedte extern te profileren.

De rol van diplomatieke posten in het buitenland

Voor de voorbereiding en de uitvoering van het Taaluniebeleid in het buitenland zijn de diplomatieke posten van groot belang. De ondersteuning van de Nederlandse, de Belgische en de Surinaamse ambassades en de Vertegenwoordigingen van de Vlaamse Gemeenschap dragen bij aan het welslagen van de initiatieven van de Taalunie. Om optimaal gebruik te kunnen maken van elkaars kennis, expertise en mogelijkheden is het essentieel om goed geïnformeerd te zijn. Om dit te verwezenlijken zijn afspraken gemaakt met de Vlaamse Gemeenschap en het Nederlandse Ministerie van Buitenlandse Zaken. Zo zullen diplomaten die de portefeuille pers en culturele zaken (gaan) beheren

rechtstreeks door de Taalunie geïnformeerd worden over de situatie van de neerlandistiek in het buitenland. Op hun beurt zullen deze diplomaten de Taalunie informeren over relevante kwesties op dit gebied.

10.3.3 Communicatie vanuit verschillende invalshoeken

Communicatie is te benaderen vanuit verschillende invalshoeken:

- *organisatiegerichte communicatie* is erop gericht een specifieke boodschap of missie van de organisatie over te brengen aan taalgebruikers;
- *doelgroepgerichte communicatie* is erop gericht om een bepaalde groep taalgebruikers te informeren over wat voor hen van belang is én om de vragen, wensen en behoeften van deze doelgroep te leren kennen;
- *projectgerichte communicatie* is erop gericht de doelgroep in alle fasen van een project te informeren en om commentaar te vragen;
- *productgerichte communicatie* is erop gericht om een product onder de aandacht van de doelgroep te brengen en het gebruik ervan te evalueren.

In deze paragraaf leest u hoe de Taalunie de communicatie vanuit deze vier invalshoeken wil invullen.

Organisatiegerichte communicatie

Een belangrijk aandachtspunt van de Taalunie in de periode 2008-2012 is de bewustwording van taalgebruikers van de vele aspecten van de Nederlandse taal. In dat kader wil de Taalunie enkele specifieke boodschappen uitdragen en daarover het debat stimuleren. Deze boodschappen luiden als volgt:

Het Nederlands heeft vele variëteiten; dat is een rijkdom op zichzelf

Het Nederlands in Vlaanderen is anders dan dat in Nederland en in Suriname. En binnen de landen zijn er ook weer regionale en culturele variëteiten. De Taalunie wil de boodschap uitdragen dat al die variëteiten hun waarde hebben.

Nederlands is een taal die in alle domeinen gebruikt kan worden

De Taalunie doet er alles aan om te zorgen dat het Nederlands goed beschreven en (digitaal) vastgelegd is. Daardoor kan de taal binnen alle domeinen van het maatschappelijk leven gebruikt worden. Een taal die functies verliest, bijvoorbeeld doordat zij niet meer wordt gebruikt in wetenschap, onderwijs of op internet, boet in aan bruikbaarheid.

Het Nederlands is niet alleen een communicatiemiddel; net als elke andere taal maakt het deel uit van en geeft het uitdrukking aan een culturele entiteit

In een globaliserende wereld ontstaat een hernieuwde waardering voor regio's, landen, (sub)culturen, talen, enzovoort. Zo vormt, in het perspectief van Europa, culturele diversiteit een rijkdom.

Meertaligheid is noodzakelijk: Nederlands is een taal tussen andere talen

In een veeltalig Europa is het noodzakelijk dat burgers meer talen beheersen. Burgers in Europa kun-

nen niet meer volstaan met één taal. Met alleen Nederlands in hun taalbagage kunnen mensen niet meer optimaal functioneren.

Imago van de Taalunie

Behalve bovenstaande boodschappen uitdragen, wil de Taalunie werken aan de verbetering van haar imago. Immers, wil de Taalunie de belangen van taalgebruikers kunnen behartigen, dan moet zij ook bij hen bekend zijn en positief gewaardeerd worden. In 2005 en 2006 was de focus van het publiek sterk op spelling gericht. De Taalunie zal duidelijk maken dat haar werkterrein veel breder is dan spelling alleen. Ook zal zij de effecten van haar beleid zichtbaar maken. Positieve beeldvorming draagt immers bij aan draagvlak voor het beleid.

Thema's en projecten

Jaarlijks zullen een of meer daarvoor uitgekozen thema's of projecten aan het publiek worden gepresenteerd. Daarbij zal de Taalunie de eigen organisatie expliciet profileren. Hiervoor gebruikt zij onder andere de volgende middelen:

- debatten en congressen, al dan niet door de Taalunie zelf georganiseerd;
- pers en media;
- *Taalschrift*, *Taalnieversum*, *Taalpeil*, e-nieuwsbrief;
- veldraadplegingen;
- externe optredens (toespraken van Taaluniministers, van de algemeen secretaris enzovoort).

Doelgroepgerichte communicatie

In de volgende beleidsperiode zal de Taalunie intensief aandacht besteden aan telkens een specifieke groep van taalgebruikers én het bijbehorende professionele veld. Prioriteit ligt in de meerjarenperiode bij het onderwijs en bij de overheid. Hiervoor zullen campagnes worden gevoerd onder titels als *taal en onderwijs* en *taal en overheid*. Te overwegen vallen daarnaast *taal en bedrijfsleven*, waarbij vooral de werknemers in bedrijven de doelgroep vormen, en *taal en politiek*, gericht op politici.

Per campagne bestaat de doelgroep uit:

- een specifieke groep taalgebruikers, zoals leraren of ambtenaren;
- de instanties/organisaties waarbinnen die specifieke groep taalgebruikers functioneert, zoals ministeries, gemeentelijke diensten of scholen;
- de veldorganisaties die voor deze specifieke groep van taalgebruikers relevant zijn, zoals taaladviesdiensten, uitgevers of inspectie.

Doel van de campagnes is een relatie met de doelgroep op te bouwen die erop gericht is om:

- de taalgebruikers te informeren over aspecten van het Nederlands en van het Taaluniebeleid die voor die doelgroep van belang zijn;
- reacties op het Taaluniebeleid en de activiteiten te ontlokken;
- te weten te komen wat de gangbare praktijk binnen de doelgroep is als het gaat om het gebruik

- van het Nederlands;
- de opinievorming over die praktijk te bevorderen door gedachtewisseling en debat;
- te weten te komen wat de wensen en behoeften van de betreffende doelgroep zijn, om daar vervolgens beleid en activiteiten op af te stemmen.

Middelen die de Taalunie in deze campagnes kan inzetten zijn:

- platforms en klankbordgroepen met vertegenwoordigers van de doelgroep;
- (markt)onderzoek;
- pers en media;
- discussies en hoorzittingen;
- congressen;
- artikelen en folders;
- internet.

Projectgerichte communicatie

De projecten die de Taalunie opzet, zijn in principe gebaseerd op de wensen en behoeften van de betreffende groep taalgebruikers. In alle projectplannen van de Taalunie wordt een communicatiestrategie opgenomen die daarop is gericht. Deze communicatiestrategie bevat in ieder geval de volgende stappen:

- specificatie van de doelgroep(en): specifieke *taalgebruikers*, een specifiek deel van het *Taalunieveld* of beide;
- verifiëren van de wensen en behoeften van de betreffende doelgroep;
- informatie aan de doelgroep over het (voorgenomen) project en over de voortgang;
- evaluatie en terugkoppeling van het project door de doelgroep.

Welke communicatiemiddelen ingezet worden, is afhankelijk van de doelgroep en het project.

Productgerichte communicatie

In de beleidsperiode 2003-2007 kende de Taalunie een rijke oogst aan producten en voorzieningen, veelal te vinden via het Taalunieversum. Bij navraag is gebleken dat niet alle producten even bekend waren bij de doelgroep waarvoor ze bestemd zijn. Een product kan een vrij omvangrijke voorziening zijn als het *Corpus Gesproken Nederlands* dat vooral bestemd is voor veldorganisaties. Een product kan ook een voorziening zijn die direct voor de taalgebruiker bestemd is, zoals de *Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren* of de *taaladviesbank*. Ieder plan voor een product dient een communicatietraject op maat te bevatten. De inzet van communicatiemiddelen is steeds afhankelijk van de omvang en aard van de doelgroep en het product.

Samenvatting

Taalgebruiker en taal

‘De taalgebruiker centraal’ blijft het motto van het beleid. In de nieuwe beleidsperiode zullen taalgebruikers nog meer in het middelpunt komen te staan. De behoeften van doelgroepen zoals overheid, onderwijs, bedrijfsleven zullen geleidelijk aan steeds meer vertrekpunt van ‘denken en werken’ binnen de Taalunie vormen. De Taalunie zal er ook meer dan voorheen zorg voor dragen dat haar producten en diensten daadwerkelijk gebruikt worden en bijdragen aan gewenste veranderingen. Het spreekt voor zich dat de communicatie met de gebruikers van diensten en producten een belangrijke component van dit beleid vormt.

Een kanteling van het perspectief van de werkerterreinen zoals *taal, onderwijs, literatuur en lezen* naar taalgebruik en taalgebruikers betekent dat ook de grenzen tussen die verschillende werkerterreinen worden geslecht. De komende tijd zullen er welbewust bruggen tussen de werkerterreinen worden geslagen door te werken met thema’s zoals *Nederlandstalige literatuur en onderwijs Nederlands in het buitenland; taal- en spraaktechnologie in het onderwijs; of de relatie tussen binnen- en buitenlandse neerlandistiek*.

In een beleid dat de taalgebruiker centraal stelt, verdient ook de taal zelf uitdrukkelijke aandacht. Er zullen activiteiten worden ondernomen die erop gericht zijn dat het Nederlands een taal blijft die in alle domeinen en sociale situaties gebruikt kan worden. Het betekent ook dat er aandacht moet zijn voor de functies van regionale en sociale variëteiten van het Nederlands die belangrijk zijn voor de identiteit van de taalgebruiker en de context waarin hij communiceert.

Inhoud van het beleid

Kennis en informatie

De Taalunie ontwikkelt zich verder tot een centrum van kennis, informatie en debat. Zo zullen ontwikkeling, beheer, onderhoud en beschikbaarstelling van taalbronnen worden geconcentreerd in een Taalbronnen centrum. Daarin komen de resultaten van alle deeldomeinen van het taalbeleid, zoals taal- en spraaktechnologie, terminologie, spelling en taalzorg, samen.

Voor specifieke doelgroepen wil de Taalunie de randvoorwaarden versterken voor hun (professionele) praktijk. Zo wil de Taalunie bijdragen aan de digitale omgeving op het gebied van de Nederlandse taal voor leraren. Leraren moeten toegang hebben tot literaire teksten en informatie over literatuur. Mede met het oog daarop wordt de *Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (dbnl)* uitgebreid. De digitale databank *Het Schoolvak Nederlands Onderzocht* waarin leraren theoretische en praktische kennis kunnen vinden over het onderwijs *in of van* het Nederlands zal een belangrijke component van die omgeving worden. En ook zal alles wat nu bekend is over de aanpak van taalachterstanden daarin te vinden zijn. Nog enkele voorbeelden van kennis en informatiebeleid. Expertise over het onderwijs Nederlands als vreemde taal, zowel universitair als niet-universitair, wil de Taalunie bundelen in een expertisecentrum voor buitenlandse neerlandici, docenten en leerlingen. En op Europees vlak wil de Taalunie actief meewerken aan de opbouw van een Taalmonitor die de status en het gebruik van alle talen in Europa volgt. Die informatie is nuttig voor wie zich bezighoudt met taalbeleid en taalplanning.

Behalve aan de opbouw van informatiestructuren en ontsluiting van informatie werkt de Taalunie ook aan deskundigheidsbevordering van professionele taalgebruikers via bijvoorbeeld cursussen en nascholingstrajecten. In dit kader kunnen genoemd worden de cursussen voor docenten en studenten ‘Nederlands als vreemde taal’ of de cursussen voor literaire vertalers.

Ontmoeting en uitwisseling

Contact tussen deskundigen uit Nederland, Vlaanderen en Suriname is belangrijk omdat er in die drie landen veel vergelijkbare vragen leven, vooral op de gebieden van onderwijs Nederlands en literatuur en lezen.

De Taalunie zal ontmoeting en samenwerking blijven stimuleren door onder andere (financiële) steun aan platforms te bieden en door conferenties en debatten te organiseren.

Zo zal de Taalunie de gelegenheid blijven bieden voor de nog niet afgesloten discussie onder deskundigen over de vraag of de Nederlandstalige literatuur een eenheid vormt ofwel dat zij valt te onderscheiden in een Nederlandse, Vlaamse (en Surinaamse) literatuur.

De Taalunie zal jaarlijks debatten organiseren over actuele taalkwesties waarbij de *Raad voor de Nederlandse taal en Letteren* en de *Interparlementaire Commissie* elk vanuit hun eigen positie uitdrukkelijk aan het woord zullen komen.

Ook de ontmoetingen rond de prijzen, zoals de *Inktaap*, de *Prijs der Nederlandse Letteren* en de *Taalunie-toneelschrijfprijs* vormen belangrijke momenten voor ontmoeting en gedachtewisseling.

Europa en de meertalige burger

De Taalunie richt zich in haar relatie met Europa vooral op praktische samenwerking. De Taalunie zoekt wegen om ervoor te zorgen dat de meertalige Europese burger de gelegenheid krijgt om het Nederlands te leren en/of te gebruiken waar dat noodzakelijk is voor zijn beroep, studie of privéleven. Het lidmaatschap van de *Europese Federatie van Nationale Taalinstellingen (EFNIL)* biedt mogelijkheden om hierin samen te werken met taalbeleidsorganisaties in andere landen.

Externe communicatie

De Taalunie wil een helder en duidelijk communicatiebeleid uitzetten met drie hoofdcomponenten. Ten eerste wil de Taalunie haar imago verbeteren. Veel mensen associëren de Taalunie alleen met spelling en hebben daar een negatieve indruk van. De Taalunie wil zichzelf profileren als de leverancier van informatie over de Nederlandse taal en taalbeleid. Ten tweede wil zij inzetten op de communicatie met taalgebruikers en met de specifieke doelgroepen van haar projecten en activiteiten. En ten slotte wil zij het debat over maatschappelijk belangrijke taalkwesties bevorderen.

Financiën

De begroting van de Taalunie blijft ongeveer gelijk aan die van het vorige meerjarenbeleidsplan. Op de begroting worden de financiële bijdragen van de verdragspartijen wel (tijdelijk) verhoogd om de *Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Taal en Letteren (dbnl)* versneld uit te breiden. Ook wordt extra geld vrijgemaakt voor enkele nieuwe activiteiten op het terrein van onderwijs.

Bijlage: Meerjarenbegroting 2008-2012

(bedragen in euro's)

inkomsten	2007	2008	2009	2010-2012 (jaarlijks)
bijdragen Nederland	5.602.000	6.128.000	6.128.000	6.128.000
bijdragen Vlaanderen	3.070.000	3.333.000	3.333.000	3.333.000
bijdragen Republiek Suriname	pm	pm	pm	pm
royalty's	95.000	85.000	75.000	50.000
overige inkomsten	2.894.663	2.920.000	2.920.000	660.000
totaal inkomsten	11.661.663	12.466.000	12.456.000	10.171.000

uitgaven	2007	2008	2009	2010-2012 (jaarlijks)
apparaatskosten	964.846	985.000	985.000	997.000
werkvelden:	9.546.000	10.319.000	10.319.000	8.039.000
• interne en externe vertegenwoordiging	175.000	200.000	200.000	200.000
• taal	4.673.000	4.685.000	4.685.000	2.405.000
• literatuur en lezen	917.000	1.567.000	1.567.000	1.567.000
• onderwijs binnen het taalgebied	223.000	313.000	313.000	313.000
• onderwijs buiten het taalgebied	3.288.000	3.269.000	3.269.000	3.269.000
• Europa	25.000	40.000	40.000	40.000
• communicatie	245.000	245.000	245.000	245.000
personele doorbelasting werkvelden	1.130.817	1.162.000	1.162.000	1.194.000
begrotingsresultaat	20.000	0	- 10.000	- 59.000
totaal uitgaven	11.661.663	12.466.000	12.456.000	10.171.000

Toelichting

In een besluit van 23 april 2007 legde het *Comité van Ministers* van de Nederlandse Taalunie vast de begroting in de periode 2008-2012 constant te houden met de hieraan voorafgaande periode. Op het terrein van 'literatuur & lezen' en 'onderwijs binnen het taalgebied' stemden de bewindslieden in met een (tijdelijke) uitbreiding van de begroting.

De meerjarenbegroting 2008-2012 is ter vergelijking naast de begroting 2007 gezet.

De begroting kent geen indexatieaanpassingen voor loon- en prijsstijgingen. De indexeringen worden jaarlijks doorgevoerd bij de opmaak van de begrotingen, conform de voor de Taalunie vastgestelde indexatiesystematiek.

Inkomsten

De financiële bijdragen, in een verhouding van twee derde voor Nederland en een derde voor Vlaanderen, zijn verhoogd om een extra inspanning te leveren voor de werkerreinen 'literatuur en lezen' en 'onderwijs binnen het taalgebied'.

Voor de royalty's wordt een dalende opbrengst begroot die zich vanaf 2010 stabiliseert.

De overige inkomsten (specifiek de bijdragen van derden) kennen voor de jaren 2008 en 2009 nog de contractueel vastgestelde bijdragen voor het *STEVIN-programma*, waarvoor de Taalunie de centrale administratie voert.

Uitgaven

Globaal blijven de kosten verbonden aan de werking van het Algemeen Secretariaat en de organen (apparaatskosten), met een verhouding van minder dan 10% ten opzichte van de begroting, ook in de nieuwe beleidsperiode uiterst beperkt.

Voor een professionele continuering van de 'interne en externe vertegenwoordiging' wordt het budget enigszins verhoogd.

Binnen het onderdeel 'taal' wordt de afloop in 2009 van het *STEVIN-programma* zichtbaar gemaakt. Voor de Taalunie zal in het eerste deel van de nieuwe beleidsperiode de voorzetting van een vervolprogramma op het vlak van taal- en spraaktechnologie een belangrijk aandachtspunt vormen.

Naast extra aandacht voor literair vertalen en buitenlands vertaalbeleid wordt het budget voor 'literatuur en lezen' voornamelijk gekenmerkt door een substantiële verhoging voor de *Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (dbnl)*.

Op het vlak van 'onderwijs binnen het taalgebied' wordt ruimte gemaakt voor enkele specifieke projecten die vooral tegemoet komen aan wensen en behoeften vanuit de onderwijspraktijk.

De middelen voor de andere werkvelden blijven, in vergelijking met de begroting 2007, identiek. Inhoudelijke vernieuwingen worden gerealiseerd door aangepaste prioriteringen en interne verschuiving van budgetten.

In de 'personele doorbelasting werkvelden' worden op basis van jaarlijks op te stellen capaciteitsbegrotingen de personele kosten van de beleidsmedewerkers ondergebracht.

Begrotingsresultaat

De geraamde tekorten voor de periode 2009-2012 worden volgens intern geldende voorschriften opgevangen door aanwending van in het verleden aangelegde reserves.

adres
Lange Voorhout 19
Postbus 10595
2501 HN Den Haag
Nederland

telefoon
+ 31 70 346 95 48

fax
+31 70 365 98 18

e-mail
info@taalunie.org

internet
www.taalunieversum.org